

«Jeg bare kaller meg blanding, jeg»

*En kvalitativ undersøkelse av hvordan det oppleves å
være etterkommer av foreldre med ulik landbakgrunn*

Caroline Bala Øverland

Masteroppgave i psykologi ved Psykologisk Institutt

UNIVERSITETET I OSLO

Oktober 2015

«Jeg bare kaller meg blanding, jeg»

En kvalitativ undersøkelse av hvordan det oppleves å være etterkommer av foreldre med ulik landbakgrunn

© Caroline Bala Øverland

År 2015

Tittel «Jeg bare kaller meg blanding, jeg»

- En kvalitativ undersøkelse av hvordan det oppleves å være etterkommer av foreldre med ulik landbakgrunn

Forfatter Caroline Bala Øverland

<http://www.duo.uio.no/>

Trykk: Reprosentralen, Universitetet i Oslo

Sammendrag

Forfatter: Caroline Bala Øverland

Veileder: Astri Heen Wold

Tittel: «Jeg bare kaller meg blanding, jeg» - en kvalitativ undersøkelse av hvordan det oppleves å være etterkommer av foreldre med ulik landbakgrunn

Undersøkelsen utforsker etnisk identitet og forhold til kultur og språk blant mennesker med foreldre fra ulike land, gjennom problemformuleringen: «*Hvordan oppleves det å vokse opp i en familie der en forelder er fra Norden og en forelder er fra enten Asia eller Afrika? Og hva forteller informantene om sitt forhold til den utenlandske forelderens språk?*» Undersøkelsen omfatter ni kvalitative intervjuer med norske/svenske informanter som har en forelder fra Norge/Sverige og en forelder fra Asia/Afrika. Temaene i intervjuene omhandlet hvordan de opplevde å vokse opp i en familie med foreldre fra ulike land og kulturer, språksituasjon i hjemmet og utenfor, refleksjoner rundt eventuelle besøk til den utenlandske forelderens hjemland og hvordan de opplevde spørsmål rundt deres etniske bakgrunn. Datamaterialet er analysert med en induktiv tilnærming ved bruk av tematisk analyse. Seks av temaene fra analysen blir presentert og diskutert: Kulturkontakt og kulturtilhørighet i oppvekstkonteksten, å være annerledes, beskrivelse av egen etnisitet, spørsmål fra andre om etnisitet, språklandskap og opplevde hindringer mot språkinnflytelse. Informantenes beskrivelser viser hvordan størrelser som etnisk identitet og kulturtilhørighet ikke er statiske størrelser, men endres på tvers av perioder og situasjoner i livet. Et økologisk perspektiv bidrar til å øke forståelsen rundt hvordan oppvekstkonteksten bidrar til ulike former for kulturkontakt og kulturtilhørighet. Spørsmålet «hvor kommer du fra» er et enkelt spørsmål som har et komplekst svar: Med en sammensatt etnisk bakgrunn finnes det flere tilgjengelige identifiseringsmuligheter, men noen ganger kan etnisk selvbeskrivelse og opplevd etnisk tilhørighet komme i konflikt. Undersøkelsen belyser hvordan tilknytning til en etnisk gruppe eller kultur ikke er synonymt med en tilhørighet til den aktuelle gruppen og hvordan mennesker i omgivelsene kan tillegge etnisk tilknytning betydninger som ikke nødvendigvis samsvarer med informantens egen opplevelse. Informantenes beskrivelser av komplekse språklandskap i oppvekstkonteksten belyser hvordan forhold på både mikro- og makronivå bidrar til å utfordre aktiv bruk av den utenlandske forelderens morsmål. Undersøkelsen er et selvstendig forskningsprosjekt, alle deler av undersøkelsen er gjennomført av undertegnede.

Forord

Arbeidet med denne oppgaven har vært en lang og spennende reise. Idéen startet med en interesse for tospråklighet og morsmålsopplæring, noe som førte meg videre til spørsmål tilknyttet språkkunnskaper blant mennesker med en norsk og en utenlandsk forelder. Dette er mennesker som har vært lite studert i norsk forskning.

I arbeidet med oppgaven har jeg intervjuet ni flotte mennesker som har foreldre fra ulike land. De har invitert meg inn til sine hjem og delt av sine erfaringer, uten dem hadde det ikke blitt noen oppgave. Jeg vil derfor benytte denne anledningen til å uttrykke min dypeste takknemlighet til mine informanter. En stor takk rettes også til alle som hjalp meg å komme i kontakt med informantene.

Deretter vil jeg gjerne takke min utrolig dyktige veileder Astri Heen Wold. Tusen takk for at du ville veilede meg. Tusen takk for dine uunnværlige faglige inspill, inspirerende og oppmuntrende samtaler, og for din tålmodighet, tilgjengelighet og fleksibilitet.

Jeg vil også gjerne takke min familie og svigerfamilie, for at dere støtter og heier på meg. Takk til Madeleine, for hyggelige kaffepauser og selskap på lesesalen. Uten deg ville ikke innspurten vært den samme.

Til sist vil jeg takke min flotte mann. Takk for at du har lyttet og oppmuntret meg, for din tålmodighet, og for grundig korrekturlesing. Jeg er heldig som har deg.

Innholdsfortegnelse

Innledning.....	1
Bakgrunn for undersøkelsen.....	2
Studiens formål.....	3
Valg av litteratur.....	3
Sentrale begreper.....	4
Teorier rundt identitet og etnisitet.....	5
Hva innebærer identitetsbegrepet.....	5
Betydningen av sosial identitet.....	6
Etnisitet og gruppemedlemskap.....	7
Etnisk identitet.....	7
En økologisk tilnærming.....	8
Modeller og typologier for biethnisk og bikulturell identitet.....	9
Amerikanske modeller for biethnisk identitet.....	9
Teoretiske perspektiver på identitetsvalg for synlige minoriteter i en norsk kontekst.....	11
Tidligere forskning.....	12
Levekårsundersøkelsen «Ung i Oslo».....	12
Etnisitetens betydning blant synlige minoriteter.....	13
Amerikansk forskning på biethniske.....	13
Språk og etnisk identitet.....	14
Utfordringer og strategier for utvikling av tospråklighet i familier med flere språk.....	15
Metode.....	16
Målgruppen.....	17
Utvalget.....	17
Intervjuene.....	18
Intervjuguiden.....	18
Etiske hensyn.....	19
Betydning av egen bakgrunn.....	19
Analyseprosessen.....	19
Transkriberingsprosessen.....	20
Koding av intervjuene.....	20
Generering av temaer.....	21

Induktiv versus deduktiv tilnærming.....	21
Resultater.....	21
Betydningsfulle variasjoner.....	24
Utvalgte temaer fra den tematiske analysen.....	25
Kulturtilhørighet og kulturkontakt i oppvekstkonteksten	25
Å være annerledes	29
Beskrivelser av egen etnisitet.....	32
Spørsmål fra andre om etnisitet.....	36
Språklandskap	38
Opplevde hindringer mot språkinnflytelse.....	40
Avsluttende diskusjon	45
Selvbeskrivelser, etnisk identitet og tilhørighet	45
Nivåer av forståelse for utvikling av språkferdighetene	47
Styrker og svakheter ved undersøkelsen	48
Utvalget	49
Refleksivitet	49
Veien videre	50
Litteraturliste	51
Vedlegg 1	60
Vedlegg 2	61
Vedlegg 3	63
Vedlegg 4	64
 Tabell 1.1. <i>Oversikt over informanter med foreldrebakgrunn og oppvekstland.</i>	18
<i>Figur 1.1. Sammensatt språklandskap</i>	38

Innledning

Hvilken betydning har etnisitet i dagens Norge? Norge er et samfunn som fremholder likeverd for alle mennesker, uansett hudfarge, religion eller etnisk tilhørighet. Det er mulig å oppnå et norsk statsborgerskap og bli norsk, selv om man har innvandret. Likevel opplever flere nordmenn med innvandringsbakgrunn at det eksisterer visse grenser for hvem som kan kalles norsk, og at det eksisterer holdninger til hva norskhet egentlig består av (Lynnebakke & Fangen 2011; Morken & Dalen, 2014). Hva norskhet innebærer, hvordan vi forstår og definerer norskhet og hvem som inkluderes i kategorien «norsk» er komplekse forhold både i dagligtalen og i akademisk forstand (Vassenden, 2010, 2011).

Spørsmål rundt hvor man kommer fra er noe flere nordmenn med minoritetsbakgrunn opplever (Morken & Dalen, 2013), og dette spørsmålet kan forstås som en generell interesse i å vite mer om den man snakker med, men også som en form for ekskludering: *Du ser ikke norsk ut, hvor kommer du fra?* Mange ser et behov for å knytte norskhet til opphav og utseende, og «etnisk norsk» er en kategori som fortsatt har betydning i dag (Eriksen, 2006). Det ligger altså noe essensialistisk ved sider av vår forståelse av norskhet (Glørud & Kleppstø, 2015). Mennesker med foreldre fra ulike land utfordrer slike essensialistiske forestillinger (Thornton, 1996).

Nordmenn som har en forelder som er etnisk norsk, og en forelder som er født i et annet land, er norske ved opphav, fødselsrett og dersom de er oppvokst i Norge er de også kulturelt norske. Dersom den utenlandske forelderen kommer fra et land utenfor Europa kan et utenlandsk opphav også gi synlige tegn, kanskje i form av en annen hudfarge eller hårtype. Dette kan resultere i at andre oppfatter deg som utenlandsk, noe som kan prege hvordan folk møter deg (Prieur, 2010).

Stadig flere ekteskap som inngås i Norge blir inngått mellom mennesker som har ulik landbakgrunn. I perioden fra 1990 til 2004 økte andelen ekteskap inngått mellom menn uten innvandrerbakgrunn og kvinner med innvandrerbakgrunn fra 5.8 % til 13.5 %. Ekteskap mellom kvinner uten innvandrerbakgrunn og menn med innvandrerbakgrunn varierte mellom 4.8 % og 7.4 % i samme tidsperiode (Daugstad, 2006). Tall fra 2004 viser at 44000 nordmenn har én utenlandsfødt forelder fra et såkalt ikke-vestlig land (Lie & Østby, 2004).

Innenfor norsk forskning har ikke erfaringer og opplevelser blant mennesker som har en norsk og en utenlandsk forelder blitt belyst eksplisitt. I en norsk kontekst vet vi lite om hvordan det oppleves å vokse opp med foreldre som har forskjellig etnisitet og lite om hvilket forhold som utvikles til foreldrenes kulturer og språk.

I undersøkelsen har jeg ønsket å få en bredere forståelse av hvordan mennesker med en nordisk og en asiatisk eller afrikansk forelder opplever sin oppvekst, både med hensyn til deres etniske bakgrunn og foreldrenes språk. Jeg har gjennomført ni kvalitative intervjuer med informanter som har foreldre fra ulike land. Dette er en eksplorerende studie, hvor både problemstilling, utvalgskriterier og intervjuguide har hatt en bred utforming. Felles for informantene er at de har en norsk- eller svenskfødt forelder, og en forelder fra Asia eller Afrika, og de har vokst opp i enten Norge eller Sverige. Utover dette er variasjonen stor. Dataanalysen er gjennomført ved bruk av tematisk analyse (Braun & Clarke, 2006). Analysen er preget av en induktiv tilnærming ut fra et ønske om å få frem informantenes perspektiver på deres opplevelser og erfaringer, fremfor å tilnærme meg dem innenfor forhåndsbestemte rammer. Undersøkelsen har derfor hatt følgende problemformulering: *Hvordan oppleves det å vokse opp i en familie der en forelder er fra Norden og en forelder er fra enten Asia eller Afrika? Og hva forteller informantene om sitt forhold til den utenlandske forelderens språk?*

Bakgrunn for undersøkelsen

Idéen bak undersøkelsen hadde utgangspunkt i forskning innenfor tospråklighet. Innenfor dette feltet finner man at majoritetsspråket har en viss tyngde når det gjelder bruk blant barn med minoritetsspråklige foreldre (Berge, 2012; De Houwer, 2007; Portes & Hao, 1998; Filmore, 1991), og at språkbevaring sjeldent strekker seg over mer enn tre generasjoner (Pearson, 2007; Portes & Hao, 1998). Språkbevaring i familier der begge foreldre snakker majoritetsspråket og kun den ene forelderen snakker et minoritetsspråk har vist seg å være spesielt utsatt (De Houwer, 2007).

Funnene knyttet til majoritetsspråkets tyngde i immigrantfamilier ledet meg til å stille spørsmål rundt språkforholdene blant voksne mennesker som har én forelder fra et annet land enn Norge. Den norske lovgivningen rundt morsmålsopplæring har gjennomgått mange endringer innenfor de siste tredve årene (Ryen, Wold & de Wal Pastoor, 2009).

Mens skolebarn med en eller flere minoritetsspråklige foreldre i dag ikke blir tilbudt minoritetsspråklig opplæring dersom de behersker norsk godt nok til å følge vanlig undervisning (Opplæringsloven, §2-8), var dette en mulighet for tilsvarende gruppe av skolebarn i årene 1987-1997 (Ryen, et.al., 2009). Dette innebærer at i dag må tilsvarende gruppe tilegne seg og bevare språket til de(n) utenlandsfødte forelderen gjennom andre kanaler.

Spørsmålene jeg stilte meg i det tidligste arbeidet med undersøkelsen var om informantene hadde kjennskap til begge foreldrenes språk, og om de selv ønsket å ha kompetanse på begge

språkene. Jeg ønsket også å stille spørsmål rundt deres erfaringer med eventuell morsmålsopplæring, ettersom utvalget for undersøkelsen inkluderte personer som var skolebarn innenfor tidsrommet hvor morsmålsopplæring ble tilbudt.

Da jeg begynte datagenereringen, viste det seg at få av informantene jeg fikk kontakt med anså seg selv som tospråklige i betydningen av å kunne snakke begge foreldrenes morsmål. Dette gjaldt både informanter som hadde fått tilbudet om morsmålsopplæring, og dem som ikke hadde det. De fleste beskrev en kjennskap til den utenlandske forelderens morsmål, men svært få opplevde at de behersket språket godt nok til at de kunne snakke det. De hadde imidlertid mye annet på hjertet ved siden av forholdet til språkene de var omgitt av. Temaene informantene tok opp knyttet seg til etnisitet, tilhørighet, fellesskap og identitet, dette er temaer som fortjener oppmerksomhet.

Studiens formål.

Studien hadde to formål: Jeg ønsket å belyse hvilke tanker og erfaringer informantene hadde rundt det å ha foreldre fra to ulike land, og å belyse hvilket forhold informantene hadde til den asiatiske eller afrikanske forelderens morsmål. Studiens første formål var på et generelt plan. Jeg ønsket å se nærmere på hvordan informanten opplevde å få spørsmål om etnisitet, hvorvidt informanten hadde besøkt landet den ene forelderen kom fra og hva informantene tenkte rundt det å ha foreldre fra ulike land. Det andre formålet var mer spesifikt. Her ønsket jeg å belyse informantenes kjennskap til den utenlandske forelderens morsmål, hvordan kunnskaper på dette språket hadde utviklet seg og hvilken betydning disse kunnskapene (eller fraværet av dem) hadde for informantene.

Valg av litteratur

Gjennomgangene av relevant teori og tidligere forskning er basert med utgangspunkt i dataanalysen. I samtalene med informantene ble områder som berører spørsmål rundt identitet, identifisering og kulturtilhørighet, sentrale gjennomgangstemaer som ble bragt på bane av informantene selv. Jeg har derfor valgt å gjennomgå teoretiske perspektiver rundt identitet, etnisk identitet, identitetsdannelse og identifisering blant bietniske mennesker og generell forskning på overføring av morsmål mellom generasjoner. I litteraturgjennomgangen har jeg fokusert på forståelser av identitet, innvandring og tospråklighet i både norsk og internasjonal kontekst. Siden målgruppen for studien har vært lite studert i norsk og svensk forskning, har jeg også benyttet modeller utviklet innenfor en amerikansk kontekst der

multietnisitet, såkalt *biracial identity*¹, allerede har etablert seg som et eget forskningsfelt. Dette er en kontekst som er fjern fra den nordiske, og som ikke er umiddelbart generaliserbar utenfor USA. Det finnes likevel likheter ved enkelte forståelser for bietnisk identitet i USA og teoridannelse rundt synlige minoriteter i Norge, som jeg vil berøre i litteraturgjennomgangen.

Før gjennomgangen av litteratur og forskningsfelt vil jeg redegjøre for sentrale begreper som benyttes i undersøkelsen.

Sentrale begreper

I likhet med andre studier som tar for seg etnisitet, kultur og kulturforskjeller, berører denne studien sensitive temaer der begrepsbruken byr på flere utfordringer (Kavli & Nadim, 2009). I studien vil det bli gjennomgått forskning på områder der en del av begrepene eksisterer i en slags gråsoner. Ettersom dagligtalen kan bidra til forvirring over begrepsbruken, er det nødvendig med en klargjøring av hvilke begreper som vil bli brukt.

Bietnisk. Det er uklart hvorvidt det egentlig eksisterer et etablert faglig begrep for å beskrive mennesker med foreldre fra ulike land. Manglende terminologi på feltet er bare en av en rekke faktorer som bidrar til at forskningen på feltet kan bli følelsesladet (Caballero, 2014). I statistikken blir man tildelt koden 012 – «halvt norsk og født i Norge» og man har da én norskfødt og en utenlandsfødt forelder og to utenlandsfødte besteforeldre (Dzamarija, 2014). I språkveiviseren «Et inkluderende språk», utarbeidet av arbeids- og inkluderingsdepartementet (2007), blir ordet *flerkulturell* foreslått for å betegne nevnte gruppe. I beskrivelsen av hvem som omfattes av begrepet inkluderes også barn av innvandrere, dette gjør begrepet noe upresist. Det er heller ikke sikkert at alle som har foreldre fra ulike land, eller som tilhører en etnisk minoritet, opplever seg selv som flerkulturelle (Øia & Vestel, 2007).

I internasjonal kontekst blir ordene *biracial* og *multiracial* ofte brukt (Christian, 2000; Root, 1992b, 1996; Shih & Sanchez, 2009). Enkelte forskere skiller også begrepene *biracial* og *biethnic*, hvor bruken av *biracial* omhandler mennesker med foreldrepar med ulik hudfarge og *biethnic* brukes om mennesker med foreldrepar med lik hudfarge (Rockquemore & Brunson, 2002 s.335). Det amerikanske rasebegrepet kan ikke uten videre appliseres i en norsk kontekst, og en norsk oversettelse av *biracial* vil både være misvisende og gi negative assosiasjoner.

Siden mye av forskningen som blir gjennomgått i denne studien har blitt foretatt i en

¹ At feltet har etablert seg som forskningsfelt i USA gjenspeiler sider av landets kulturelle og politiske kontekst der begreper om rase har vært sosialt relevant og eksplisitt belyst i offentlig diskurs gjennom en lang og smertefull historie, der også ekteskap på tvers av «raser» har vært forbudt ved lov inntil år 1967 (Thornton & Wason, 1995; Spickard, 1992).

amerikansk kontekst, og for å unngå forvirring rundt begrepsbruken, vil jeg konsekvent bruke ordet *bietnisk* for å betegne mennesker med foreldre fra ulike land.

Synlige minoriteter. Noe av forskningen som gir et relevant sammenligningsgrunnlag for undersøkelsen omhandler ungdommer med innvandringsbakgrunn, norskfødte ungdommer med innvandrereforeldre og ungdommer som er adoptert fra et annet land. Mange blant disse er synlige minoriteter i det norske samfunnet, i likhet med noen mennesker som har foreldre fra ulike land. Der det er nødvendig å presisere på gruppenivå, har jeg valgt å bruke Statistisk sentralbyrås begrepsapparat (Dzamarija, 2008; jmf. Kavli & Nadim, 2009) og bruke begrepene *mennesker med innvandringsbakgrunn* om mennesker som er født i utlandet av utenlandsfødte foreldre og *norskfødte med innvandrerforeldre* om dem som tidligere har blitt referert til som annengenerasjonsinnvandrere. Om personer med synlig adopsjonsbakgrunn fra et annet land, vil jeg benytte *utenlandsadopterte* (Morken & Dalen, 2013, 2014). Samlet sett vil jeg bruke begrepet synlige minoriteter om nevnte grupper.

Morsmål/farsmål. Morsmål kan defineres ut fra de fire kriteriene *opphav, kompetanse, funksjon og holdninger* (Skutnabb-Kangas, 1981). Opphav relateres til det første språket man har lært, kompetanse til det språket man kan best, funksjon det språket man bruker mest og holdninger det språket man identifiserer seg selv med (Skutnabb-Kangas, 1981). Begrepet morsmål vil bli brukt når det er snakk om den utenlandske forelderens opphavsspråk. Dette vil presiseres som *den utenlandske forelderens morsmål*. Dersom far er den utenlandske forelderen vil jeg bruke beskrive dette språket som *farsmålet*.

Majoritetsspråk og minoritetsspråk. *Majoritetsspråket* vil bli brukt om det språket som snakkes av majoriteten av befolkningen i et land. *Minoritetsspråk* vil bli brukt om det språket som snakkes av den utenlandske forelderen i familier med foreldre fra ulike land og om språket som snakkes i en familie med innvandringsbakgrunn dersom dette er et annet enn majoritetsspråket.

Teorier rundt identitet og etnisitet

I forskning rundt innvandring og flerkulturell oppvekst har det ofte blitt lagt et særlig fokus på begrepene identitet og etnisitet. Dette er to begreper som ofte er sammenfallende og blir forenet i beskrivelser av etnisk identitet (Phinney, 1990; Verkuyten, 2005).

Hva innebærer identitetsbegrepet

I ulike forklaringer på hva identitetsbegrepet rommer, blir det ofte referert til at identiteten er en del av svaret på spørsmålet: «Hvem er jeg?» (Alsaker & Kroger, 2006; Eriksen, 1997; Verkuyten, 2005). Alsaker og Kroger (2006 s.91) beskriver identitet som måten vi bruker

kunnskapen om oss selv til å finne vår plass i samfunnet og finne den rollen som passer best til hvem man opplever at man er. Dette kan for eksempel innebære spørsmål rundt yrke, seksualitet, politisk engasjement og ideologi. Mens identitetsbegrepet tidligere har henvist til mer eller mindre fastlagte størrelser som statsborgerskap, fødselsrett, religion eller foreldrestatus, refererer det i dag til et mer flytende konsept (Ryan & Deci, 2012) og til en størrelse som vil endres i løpet av livet avhengig av de valg og roller vi inntreffer i (Krange & Øia, 2005).

Samtidig som identitetsbegrepet omhandler det unike ved individet, innebærer begrepet en tanke om likhet med andre. Gjennom ulike identiteter inngår vi i ulike fellesskap med andre mennesker. En nasjonal identitet som nordmann vil være forent i et fellesskap med andre nordmenn, men denne identiteten gir kanskje mest mening i tilfeller der en omgir seg med mennesker med andre nasjonaliteter. Mens identitet gjenspeiler hvem du er, din selvpoppfattelse, sier det samtidig noe om hva du ikke er (Krange & Øia, 2005; Verkuyten, 2005). I mye litteratur som omtaler identitet brukes også begrepet om selvet. Selvet kan forstås som det som er unikt for ethvert individ. Selvkonsept og selvfølelse er deler av selvet, og mens selvkonseptet er en beskrivelse av hvem man er, kan man si at identiteten er definisjonen av hvem man er (Baumeister referert i Alsaker & Kroger, 2006 s.100). I flere tilnærminger til identitetsbegrepet og selvbegrepet blir det vektlagt at disse begrepene først får betydning når vi inngår i interaksjoner med andre mennesker (Baumeister, 2011; Cooley, 1902; Mead, 1913, 1997 [1934]).

Betydningen av sosial identitet

Noe ved vår identitet er grunnleggende sosialt og begrepet sosial identitet, i likhet med selvbegrepet, omhandler forhold mellom individet og samfunnet. Den sosiale identiteten omhandler det aspektet ved identitet som vektlegger likhet med, og forskjellighet fra, andre mennesker og skiller seg slik sett fra den personlige identiteten (Verkuyten, 2005 s. 42). Gjennom plasseringer i ulike sosiale kategorier, enten det gjelder etnisitet, kjønn, sosial klasse, yrke eller fritidsinteresser, opptar vi ulike sosiale identiteter og medlemskapet i disse gruppene *er* de sosiale identitetene (Verkuyten, 2005, s.43). Man har som regel flere sosiale identiteter, og konteksten er av betydning for hvilken sosial identitet som blir vektlagt og kommer til uttrykk. Konteksten kan forstås som både den umiddelbare situasjonen og også som det historiske rammeverket for ens situasjon (Verkuyten, 2005).

Vår sosiale identitet konstrueres i møte med andre mennesker, og innebærer kategoriseringer av oss selv og andre. Det kan sies at den sosiale identiteten innehar tre

komponenter, en sosiostrukturell komponent som innebærer kategorisering av mennesker i grupper, en kulturell komponent som omhandler normer for atferd i den aktuelle gruppen og til sist en ontologisk komponent som omhandler forestillinger om en vesenslikhet mellom personene innenfor den aktuelle gruppen. (Wentholt *referert i* Verkuyten, 2005).

Etnisitet og gruppemedlemskap

Medlemskap i en etnisk gruppe kan innebære deler av de tre komponentene, men ikke nødvendigvis alle. Grupper som er dannet på bakgrunn av etnisitet har blitt dannet i lys av en forestilling om et felles utspring, felles tradisjoner og felles språk (Verkuyten, 2005). Eriksen (1997) omtaler dette som et «metaforisk slektskap» (Eriksen, 1997, s.38). Tradisjoner, religion, språk og hudfarge kan fungere som grensemarkører for tilhørighet til ulike etniske grupper. Etniske grupper forstås som grupper som deler kulturelle praksiser og politiske ideologier (Verkuyten, 2005), og etnisitet innebærer forestillinger om historisitet og kontinuitet. De ontologiske forestillingene som utgjør den siste komponenten ved sosial identitet omhandler forestillinger om at «alle» som tilhører den aktuelle gruppen på sett og vis er like og skiller seg fra øvrige etniske grupper. Dette er en essensialistisk forestilling som kan danne grobunn for både rasisme og diskriminering (Verkuyten, 2005). Mennesker med innvandringsbakgrunn eller med innvandrerforeldre kan oppleve å bli kategorisert på grunnlag av tegn som utseendet og/eller kulturelle praksiser. For at kategoriseringen som blir foretatt av andre mennesker skal kunne utgjøre en sosial identitet, må alle de tre nevnte komponentene være til stede (Wentholt *referert i* Verkuyten, 2005). I dagens samfunn er det mulig å vokse opp med en identitet som nordmann, selv om man har røtter i en annen kultur, enten begge eller kun den ene forelderen har en annen etnisitet enn majoritetsgruppen. Mennesker med foreldre fra ulike land utfordrer vår tendens til å kategorisere hverandre i ulike grupper basert på essensialistiske antakelser (Thornton, 1996). Det er derfor den ontologiske komponenten som blir utfordret i konstruksjonen av sosiale identiteter (Verkuyten, 2005).

Etnisk identitet

Etnisk identitet har i litteraturen blitt sett som en etnisk komponent ved sosial identitet (Phinney, 1990). Spørsmål rundt etnisk identitet blir først aktuelle dersom flere etniske grupper lever side om side (Phinney, 1990 s.501). Aspekter som blir ansett som sentrale for etnisk identitet er selvidentifisering med den etniske gruppen det gjelder i form av etniske selvbeskrivelser, opplevelse av tilhørighet og gruppemedlemskap i den aktuelle etniske gruppen, og engasjement i ulike former for kulturell praksis (Phinney, 1989, 1990, 1992;

Phinney, Romero, Nava & Huang, 2001; Roberts et. al., 1999). Etnisk identitet handler på denne måten både om atferd, gruppetilhørighet og selvbevissthet rundt identitet og etnisitet. Etnisk identitet er ikke en statisk størrelse, og etnisitet kan skifte betydning i løpet av livet (Phinney, 1989, 1992).

Som nevnt har kontekster betydning for hvilke sosiale identiteter som kommer til uttrykk. At en etnisk identitet skal komme til uttrykk, forutsetter en opplevelse av tilhørighet til den aktuelle etniske gruppen. Dette gjenspeiles i at hvordan kulturelle praksiser og språk blir vedlikeholdt innenfor en familie med innvandringsbakgrunn, og deltakelse i etniske organisasjoner og omgang med signifikante andre som har samme etnisk tilhørighet, har vist seg å være betydningsfullt for dannelsen av etnisk identitet (Phinney et.al., 2001).

En økologisk tilnærming

Samfunnspsykologi (community psychology) er studiet av mennesker i kontekst (Nafstad & Blakar, 2013), og en økologisk tilnærminingsmodell kan være nyttig i forståelsen av prosesser der sosial og etnisk identitet inngår.

I Bronfenbrenners (1977) utviklingsmodell blir individets utvikling forstått som en samspillsprosess mellom samfunnet og individet. Fremfor at barnet forstås som et tabula rasa, blir det vektlagt hvordan barnet blir formet av og er med på å forme sine omgivelser. Modellen utgjøres av de fem systemene mikro, meso, exo, makro- og cronosystemet og samspillet mellom disse. Mikrosystemet utgjøres av relasjonene mellom individet og andre aktører i individets umiddelbare miljø (Bronfenbrenner, 1977) og innebærer et mønster av aktiviteter, roller og interpersonlige relasjoner slik de oppleves av individet (Bronfenbrenner; 1979, s.22). Familien utgjør et mikrosystem, og relasjoner her er for eksempel relasjonen mellom far/mor og datter/sønn. Skolen utgjør eksempelvis et annet mikrosystem, idrettsklubben et tredje. Mesosystemet utgjøres av interrelasjonene mellom de ulike mikrosystemene individet inngår i på spesielle tidspunkt i individets liv (Bronfenbrenner, 1977, 1979). Exosystemet utgjøres av de systemer som berører, eller blir berørt av, individet på en indirekte måte (Bronfenbrenner, 1979). Dette kan for eksempel være arbeidsplassen til individets foreldre, klassen til et søsken eller familien til en lærer (Bronfenbrenner 1979). Makrosystemet blir utgjort av politiske ideologier, normer, holdninger og verdier som eksisterer i samfunnet. Mikro, meso og exosystemene kan forstås som manifestasjoner av makrosystemet (Bronfenbrenner, 1977, s.515). Det siste nivået i modellen er utgjøres av crono-systemet, som representerer tidsmessige og historiske forhold (Bronfenbrenner, 1986).

Bronfenbrenners modell er en dynamisk modell som vektlegger en forståelse av samspill mellom systemene. Bruken av en økologisk modell i forståelsen av etnisk identitet hos bietniske personer, kan bidra til å tydeliggjøre hvordan ulike relasjoner individet inngår i har betydning for utviklingen og opplevelsen av etnisk tilhørighet (Renn, 2003).

Modeller og typologier for bietnisk og bikulturell identitet

Muligheten til å flytte på tvers av landegrenser og ta del i nye kulturelle praksiser bidrar både til at nye kulturformer kan oppstå, og til at nye former for identitet kan konstrueres (Eriksen, 1997; Prieur, 2004; Verkuyten, 2005). I de nye identitetsformene kan etnisitet bli mer eller mindre vektlagt. Både innenfor forskning på bietniske i USA (Kich, 1992; Poston, 1990; Rockquemore & Brunisma, 2002) og innenfor norsk forskning som tar for seg synlige minoriteter (Brottveit, 1999; Eriksen, 1997), har det blitt utviklet modeller og typologier som beskriver fleretniske identitetsmuligheter.

Amerikanske modeller for bietnisk identitet

Et stort område innenfor den amerikanske forskningen på bietnisitet har dreid seg rundt modeller for identitetsutvikling hos bietniske. Disse modellene har blitt utviklet over tid, og en har kunnet identifisere visse paradigmer som bærer preg av at identiteten har blitt forstått enten i lys av en problemorientert tilnærming, tilnærminger som fokuserer på et likt utfall mellom en bietnisk person og en monoetnisk person (ekvivalenstilnærming), tilnærminger som fokuserer på bietnisk identitet som noe nytt og som fokuserer på forskjellene mellom bietniske og monoetniske sitt identitetsarbeid (varianstilnærming) (Thornton, 1996; Thornton & Wason, 1995). I nyere tid har mye av forskningen også vært preget av økologisk orienterte tilnærminger (Renn, 2008; Rockquemore, Brunisma & Delgado, 2009). Enkelte av disse modellene tar sikte på å belyse hvordan en bietnisk person kan utvikle en integrert identitet hvor den fleretniske bakgrunnen verdsettes (Kich, 1992; Poston, 1990), i motsetning til tidligere problemorienterte tilnærminger der den bietniske personen blir ansett som å befinne seg i en marginalisert posisjon (Stonequist, 1935).

De ulike forståelsene kan deles inn i to kategorier, modeller som ser utviklingen av (etnisk) identitet som en prosess som foregår i ulike stadier eller faser (Kich, 1992; Poston, 1990) og typologier som tar for seg ulike identitetsposisjoneringer (Brunisma & Rockquemore, 2001; Rockquemore, 1998; Rockquemore & Brunisma, 2002). Stadie/fasemodellene er inspirert av psykoanalytiske identitetsutviklingsmodeller og bærer preg av et perspektiv der egenskaper ved individet og hvordan individet forholder seg til sin etniske bakgrunn står i sentrum (Jackson, 2012).

Postons (1990) identitetsmodell, som kan plasseres innenfor varianstilnærmingen (Thornton, 1996), beskriver identitetsprosessene som prosesser som foregår over fem faser eller stadier. Fasene beskriver hvordan den bietniske personen vil gå fra en bevisstgjøring av egen etnisitet (fase 1) til å oppleve seg selv som et helt individ, med en sikker og integrert flerkulturell identitet (fase 5), etter å ha gjennomgått faser av valg, fornektelse av den ene etniske gruppen og reintegrering av denne. (Poston, 1990). Modellen beskriver hvordan de ulike stadiene gjennomgås i ulike livsfaser (Poston, 1990). Valgene for hvilken gruppe personene ønsker å identifisere seg med i de ulike fasene blir påvirket av faktorer som oppfatning av de ulike gruppenes status, innflytelse fra foreldre og jevnaldrende, opplevelse av eget utseende, kunnskap om språk og gruppenes kultur, politisk orientering med mer (Poston, 1990, s.153). Mens modellen tydelig innebærer en forestilling om at en konflikt eller ambivalens vil prege individet i løpet av identitetsarbeidet, beskriver modellen en prosess der det er mulig for et multietnisk individ å få en sunn identitet der den multietniske bakgrunnen omfavnes, og sies på denne måten å stå i kontrast til de tidligere teoriene som beskriver den splittede og marginaliserte krysskulturelle personen (Poston, 1990).

En annen forståelsesramme for bietnisk identitet fra en amerikansk kontekst, gjenspeiles i en typologi utviklet av Brunson og Rockquemore (2001). Typologien er multimodal og vektlegger fire ulike identifiseringsstrategier: 1) Å velge å identifisere seg med kun et av de etniske opphavene (singular identity), 2) å identifisere seg med begge opphavene simultant som en egen kategori (exclusive biracial), 3) å identifisere seg selv som en person av flere etnisiteter, med mulighet for å skifte mellom etnisiteter (protean identity) og 4) å transcendere etnisitetskategorien og identifisere seg som menneske, først og fremst (transcendent identity).

Typologien ble utviklet med utgangspunkt i hvilke identifiseringer som blir gjort blant mennesker som har en afroamerikansk og en europeisk amerikansk forelder (Rockquemore & Brunson, 2002). Den beskriver betydningen av omgivelsenes påvirkning på hvilke identifiseringer personen opplever at er tilgjengelig, ettersom andres kategorisering av bietniske personer ikke nødvendigvis samsvarer med personens egen gruppeidentifisering. Hvorvidt andre innenfor personens miljø anerkjenner personens identitet eller ikke, er sentralt for typologien. Faktorer som er av betydning for andre personers anerkjennelse av identitet har vist seg å blant annet være den bietniske personens utseende. Brunson og Rockquemore (2001) har blant annet funnet at en persons hudfarge har betydning for hvilken kategori man blir plassert i av andre mennesker, og dette vil påvirke personens selvidentifisering. I en av

undersøkelsene typologien bygger på, fant Brunnsma og Rockquemore (2001) at mennesker som posisjonerte seg innenfor en grenseidentitet mellom sine etniske tilhørigheter, hadde større sannsynlighet for å identifisere seg som afroamerikaner dersom mennesker i omgivelsene opplevde dem som afroamerikanere. Informantenes opplevelse av andres bedømming av deres hudfarge hadde mer innflytelse på identitetsposisjoneringen enn deres egen subjektive bedømming av egen hudfarge (Brunnsma & Rockquemore, 2001).

Mens Postons modell beskriver identitetsprosessen som et linært utviklingsløp, beskriver den multimodale typologien ulike identitetsposisjoner som kan foretas og som oppleves som tilgjengelige. Den fremhever hvordan identitetsposisjoneringene blir til i en forhandling mellom hva man selv oppfatter seg som og hvordan man opplever at andre oppfatter en. Den kan slik sett sies å inneha et mer økologisk preg, der samspillet mellom individ og samfunn blir vektlagt (Jackson, 2012).

Teoretiske perspektiver på identitetsvalg for synlige minoriteter i en norsk kontekst

Tilsvarende forskning og teoriutvikling rundt bietsitet finnes det lite av innenfor en norsk kontekst. Men perspektiver på ulike identitetsmuligheter som er tilgjengelig for personer med synlig minoritetsbakgrunn (Brottveit, 1999; Eriksen, 1997), har likheter med den multimodale typologien ved å vektlegge identifiseringsvalg fremfor en stegsvis identitetsutvikling. Slik sett bærer forskningen foretatt i den norske konteksten preg av et økologisk perspektiv. Ikke alle som har innvandringsbakgrunn hevder én eksklusiv etnisk identitet, og Eriksen (1997) beskriver tre former for identitetsvalg mennesker med innvandringsbakgrunn står ovenfor. Man kan velge å forholde seg til en ren identitet, der man holder fast på tradisjonelle verdier og normer, en bindestreksidentitet der man forsøker å «bygge en bro mellom kategoriene» (Eriksen, 1997, s.52; jmf Verkuyten, 2005), eller en kreolsk identitet der man «ikke anerkjenner eksistensen av to atskilte kulturer» (Eriksen, 1997, s. 50).

Tilsvarende former for identitetsvalg blir tematisert av Brottveit (1999) når det gjelder utenlandsadoptertes identitet og forhold til opprinnelsesland. Brottveit (1999) angir kategoriene *de norske*, *de dobbelt etniske*, og *de kosmopolittiske*, som gjenspeiler ulike identifiseringsvalg han har funnet hos utenlandsadopterte. Kategoriene er ikke statiske, men forstås som identifiseringsmuligheter der skiftende tanker og forhold til opprinnelseslandet påvirker identifiseringsvalgene (Brottveit, 1999). Identitetsarbeid hos en utenlandsadoptert person omhandler ikke bare tanker om egen etnisitet og tilhørighet, men berører også tanker som er direkte knyttet til adopsjonsforholdet (Brottveit, 1999). Brottveits tematiseringer tas

likevel med her, som et eksempel på forståelser av etnisk identitet utviklet innenfor en norsk kontekst.

Tidligere forskning

I denne delen vil jeg gjennomgå tidligere forskning som er relevant for denne studien. Jeg vil først redegjøre for funn knyttet til en bikulturell eller bietnisk oppvekst, før jeg redegjør for forskning på språkoverføring i tospråklige familier.

Levekårsundersøkelsen «Ung i Oslo»

I to omfattende kvantitative levekårsundersøkelser av ungdom i Osloområdet, basert på spørreskjemaer distribuert ved skoler i Osloområdet (Øia, 2007), har bietnisk ungdom blitt behandlet som en egen gruppe i datamaterialet. Gruppen blir referert til som *blandet* eller *unge med sammensatt bakgrunn*, og forskjeller innad i denne gruppen blir ikke belyst (Øia, 2007; Øia & Vestel, 2007). Undersøkelsene omhandler et bredt spekter av temaer, behandlet i ulike rapporter (Øia, 2007, 2012; Øia & Vestel, 2007) og operer med grupperingene «unge med sammensatt bakgrunn», «unge med helnorsk bakgrunn» og «unge med innvandrerbakgrunn». Funn der ungdommer med blandet bakgrunn nevnes, dreier seg om en noe større tendens til rapportering av psykiske helseproblemer og rusmiddelbruk hos ungdommer med blandet bakgrunn enn de fant for både ungdommer med såkalt helnorsk bakgrunn og innvandrerbakgrunn (Øia, 2007; Øia og Vestel, 2007; Sepman, 2011). Ungdom med blandet bakgrunn er også i særskilt grad utsatt for skilsmisse i familien, i motsetning til innvandrerungdom som er mindre utsatt enn ungdom med helnorsk bakgrunn (Øia, 2007, s.148).

Rapporten «Møter i det flerkulturelle» (Øia & Vestel, 2007), ser spesifikt på resultater som blant annet omhandler ungdommenes oppfatning av egen identitet, kulturell orientering, vennskap og sosiale relasjoner (Øia & Vestel, 2007). Rapporten konsentrerer seg i stor grad rundt ungdommer med innvandrerbakgrunn. Et område hvor ungdom med blandet bakgrunn synes spesielt interessant er funn som er knyttet til hvilke identifiseringer ungdommene med blandet-, helnorsk- og innvandrerbakgrunn gjør seg. Undersøkelsen har åpnet for at ungdommene kan krysse av for flere alternativer under spørsmål om de opplever seg som norsk, innvandrer, utlending eller internasjonal, og åpner dermed for muligheten for at ungdommene kan ha en sammensatt identitet. Samtlige kategorier fremstår som hyppige identifiseringsvalg for ungdommene med blandet bakgrunn som deltok i undersøkelsen. Andelen av ungdommer som opplever seg selv som internasjonale er størst blant

ungdommene med blandet bakgrunn sammenlignet med ungdom med helnorsk bakgrunn og ungdom med innvandrerbakgrunn (Øia & Vestel, 2007).

Etnisitetens betydning blant synlige minoriteter

Med utgangspunkt i at det finnes lite norsk forskning på bietnisitet har jeg også inkludert litteratur som omhandler synlige minoriteter og etnisk identitet, ettersom noen erfaringer og forståelsesformer til dels kan sammenfalle innenfor områdene.

Norske studier av etnisk identitet blant synlige minoriteter belyser spesielt hvordan etnisiteten har en betydning i deres møte med andre nordmenn (Glørud & Kleppstø, 2015; Lynnebakke & Fangen, 2011; Prieur, 2004, 2010). I disse studiene blir betydningen av etnisitet knyttet både til utseendet og å være annerledes. Blant annet fant Lynnebakke og Fangen (2011) i en kvalitativ studie av oppfatning av norskhet blant norskfødte med innvandrerforeldre og unge med innvandringsbakgrunn, at etnisk opphav anses som et av kriteriene for å kunne kalles norsk, en kategori de selv ikke opplever at de tilhører ettersom de tilhører en synlig minoritet og ikke ser norske ut. I studien blir norskhet også knyttet til kulturell praksis og politisk tilhørighet. Den samme betydningen av utseendet som en ekskluderende faktor finner også Prieur (2004, 2010) i sin studie av etnisk identitet blant en tilsvarende gruppe. I likhet med studier av etnisk identitet blant mennesker med synlig adopsjonsbakgrunn (Brottveit, 1999; Sætersdal & Dalen, 1999), finner man at et annerledes utseende er med på å skille dem fra majoritetsbefolkningen og gi opplevelsen av påminnelser om at man ikke tilhører den norske kulturen eller oppfattes som norsk (Prieur, 2004 s. 150). Prieur (2004) intervjuer 52 informanter, hvorav én av disse er bietnisk med norsk mor og karibisk far. Den bietniske informantens hudfarge blir en ekskluderende faktor innenfor den norske kulturen, samtidig som den muliggjør en personlig identifisering med den afroamerikanske kulturen. Prieurs studie (2004) belyser hvordan etnisitetskategorier innebærer grenser som kan være vanskelig å overskride, men samtidig også hvordan informantene danner det Prieur kaller «nye etnisk baserte identitetsformer» (Prieur, 2004, s. 151). De nye identitetsformene bringer de ulike etnisitetene sammen, hvor man kan sette pris på kulturelle tradisjoner i opprinnelsessamfunnet samtidig som man tar til seg nye verdier og tradisjoner fra majoritetskulturen.

Amerikansk forskning på bietniske

Denne forskningen kan grovt deles inn i tre grupper; studier som har fokusert på mennesker som har en afroamerikansk og en europeiskamerikansk forelder, studier som har inkludert andre med synlig bietnisk bakgrunn, og til sist mennesker med ulikt

europeskamerikansk opphav. Dette er kulturelt forskjellige grupper i det amerikanske samfunnet. I den amerikanske forskningen er det gjort flere studier som omhandler identitet og gruppetilhørighet. Noen bietniske opplever utseendet som en ressurs som gjør det mulig for dem å vandre mellom kulturer eller fellesskap, i disse studiene antydes det også at bietniske kan oppleve å bli marginalisert i begge gruppene de har opphav i (Grove, 1991; Jackson, 2012; Kelcholiver & Leslie, 2007). Noen studier påpeker også hvordan utseendet kan oppleves som en ekskluderende faktor for opplevelse av gruppetilhørighet eller gruppeidentifisering (Anhallen, Suyemoto & Carter, 2006; Bradshaw, 1992; Brunsma & Rockquemore, 2001; Kelcholiver & Leslie, 2007; Rockquemore, 1998). Mye av denne forskningen omhandler afroamerikanere, og det er verdt å ha i mente at det kan tenkes at brede, etablerte fellesskap basert på etnisitet er av større sosial og til og med politisk relevans i det amerikanske samfunnet (Spickard, 1992; Thornton & Wason, 1995). Rammene for mulige identitetsvalg blir i stor grad gitt av faktorer ved utseendet, og hva slags verdier og signifikans omgivelsene tillegger ytre kjennetegn. I en del av forskningen som ikke omhandler afroamerikanere, men som tar for seg bietniske der den ene etniske gruppen er forbundet med et språkfellesskap, for eksempel kinesisk-amerikanere, er det noen funn i retning av at kjennskap til språket blir en ressurs for deltagelse og identitet (Pao, Wong, Teuben-Rowe, 1997; Shin, 2010). Noe internasjonal forskning, gjenspeiler en del av disse amerikanske funnene (Oikawa & Yoshida, 2007; Hubbard & Utsey, 2015).

Språk og etnisk identitet

I familier der foreldrene har forskjellig morsmål, kan det være ulike grunner til at foreldrene ønsker å oppdra barna tospråklig. Mulighet for at barnet skal kunne kommunisere med begge foreldrenes slekt, ønsker om å knytte gode emosjonelle bånd til barnet og ønsker om å ha en samtalepartner på eget morsmål, er noen av dem (Arnberg, 1987; Pavlenko, 2004; Timofeeva & Wold, 2012). Det å kunne begge foreldrenes språk kan ha en positiv betydning for identitet og følelse av tilhørighet til ens to kulturer og etnisiteter når man har foreldre fra forskjellige land, ettersom å mestre språk gir mulighet for kommunikasjon og å bli akseptert som del av kulturene (Hubbard & Utsey, 2015; Pao et.al., 1997; Saenz, Hwang, Aguirre & Anderson, 1995). Bevaring av et opphavsspråk kan for immigranter også ha betydning for etnisk identitet (Phinney et. al., 2001). I flere studier finner man også at bevaringen av et opphavsspråk har en positiv betydning for gode familierelasjoner (Portes & Hao, 2002; Tseng & Fuligni, 2000; Filmore, 2000, 1991). På tross av dette finner man at opphavsspråket sjeldent blir bevart i mer enn tre generasjoner i familier som har måttet tilegne seg et nytt

språk som følge av migrasjon (Pearson, 2007; Portes & Hao, 1998). Noen studier peker på at barn i slike familier ofte velger å bruke samfunnets majoritetsspråk seg i mellom og i kommunikasjon utenfor familien (Berge, 2012; De Houwer, 2007; Portes & Hao, 1998; Filmore, 1991).

Utfordringer og strategier for utvikling av tospråklighet i familier med flere språk

Å gi barn en tospråklig oppdragelse er krevende, og mange faktorer må være på plass for at tospråklighet skal kunne utvikles (Arnberg, 1987; De Houwer 2007; Pearson, 2007). Faktorer som å høre språket (input), bruk av språket (output), språkstatus, språkbruk i familien og støtte fra samfunnet er betydningsfulle (Pearson, 2007). En antakelse som er preget av et enspråklig syn på tospråklighet, er at en tospråklig person forstås som summen av to enspråklige personer (Baker, 2006; Grosjean, 1989). I dette synet forventes det at den tospråklige kan og bruker begge språkene på lik linje med en enspråklig person, noe som ikke nødvendigvis er tilfellet (Baker, 2006; Grosjean, 1989). Tospråklighet omhandler både reseptive kunnskaper som evne til å forstå og lese et språk, og aktive kunnskaper som evne til å snakke og skrive språket (Baker, 2006; Svendsen, 2009). En tospråklig kan derfor være dominant på det ene språket, i betydningen at det ene språket både brukes og beherskes mer enn det andre språket, og besitte aktive og/eller passive kunnskaper på det andre språket (Baker, 2006).

Selv med mange bidragsytende faktorer tilstede, er det ikke gitt at tospråklighet utvikles (Pearson, 2007; Varro, 1998). Majoritetsspråket har en viss tyngde, og blir ofte det dominante språket i familien. For at språket skal kunne overleveres mellom to generasjoner, er det viktig at språket blir brukt i hjemmet, gjerne ved at foreldrene deler det samme språket (Portes & Hao, 1998). Den aktive bruken av språket bidrar til at språket blir prosessert på en annen måte enn ved passiv lytting (Bohman, Bedore, Peña, Mendez Perez & Gilliam, 2010). Utviklingen av språklig kompetanse kan sies å være en sirkulær prosess der bruk av språket bidrar til bedret kompetanse som fasiliterer for videre bruk og læring (Bohman et.al, 2010; Pearson, 2007).

En måte å sørge for tilførsel av minoritetsspråket i tospråklige familier er gjennom å benytte seg av en språklæringsstrategi der hver forelder snakker hvert sitt språk til barnet (Arnberg, 1987; Baker, 2006, 2014; Svendsen, 2009; Yamamoto, 2001). Strategien blir ofte referert til som *en person- ett språk- strategien* eller *one parent one language* (OPOL). OPOL-strategien ble tidligere regnet som både en suksessfull strategi for utvikling av tospråklighet (Baker, 2006, 2014), og også som den beste strategien (Svendsen, 2009). I bruken av en slik

strategi finner man at det er spesielt viktig at foreldrene er konsekvente i bruken av språkene, og man har sett at språklæringsstrategier som vektlegger mye tilførsel av minoritetsspråket er mer vellykket (Yamamoto, 2001). Det kan også være ulike grunner til at denne strategien ikke lykkes, blant annet kan det være vanskelig for den minoritetsspråklige forelderen å være konsekvent dersom den majoritetsspråklige forelderen ikke forstår minoritetsspråket (Timofeeva & Wold, 2012). For å unngå å utelukke den majoritetsspråklige forelderen fra samtale kan resultatet bli at majoritetsspråket blir familiens fellesspråk (Paxton & Wade, 2011; Timofeeva & Wold, 2012). Det er også viktig å anerkjenne barnets aktive rolle i språklærings situasjonen, og når barnet motsetter seg å bruke minoritetsspråket kan dette resultere i at foreldrene forlater OPOL-strategien (Shin, 2010; Takeuchi, 2006).

Språkundervisning kan bidra til tilførsel av språket og representere en ytterligere arena der språket kan bli brukt aktivt. I både Norge og Sverige har lovgivningen rundt, og implementeringen av, morsmålsundervisning vært preget av store variasjoner de siste tredivetårene (Ryen et.al., 2009; Tuomela, 2002). Per i dag er morsmålsundervisningen i Norge tiltenkt barn som ikke behersker norsk på et nivå som tilsier at man kan følge normal undervisning på norsk (Opplæringsloven, § 2-8), dette representerer en overgangsordning (Ryen et.al., 2009). I familier der den ene forelderen har norsk som morsmål vil barna trolig ha tilstrekkelige norskkunnskaper til å følge vanlig undervisning, og undervisning på et andrespråk vil kreve initiativ fra foreldrene. Tidligere lovgivning i Norge tok form av en bevaringsmodell, der elevene også skulle få anledning til å styrke sin «opprinnelige kulturtilhørighet» (Ryen, et.al., 2009 s. 140). I Sverige har morsmålsopplæring blitt tilbudt siden hemspråksreformen i 1977 (Tuomela, 2002), og undervisningen har som formål å fremme tospråklighet hos barna, som ledd i et skifte fra en assimilering- til en integreringsorientert innvandringspolitikk (Tuomela, 2002, s. 10). Økonomiske og organisatoriske strukturer har vært medvirkende til at implementeringen av morsmålsopplæringen i Sverige har variert (Tuomela, 2002).

Metode

Denne studien har som formål å nærme seg en forståelse av hvordan det oppleves å være etterkommer av en norsk og en utenlandsk forelder. I undersøkelsens problemformulering har jeg valgt å vektlegge både hvordan det oppleves å vokse opp med foreldre fra ulike land, og hvilket forhold informantene har til sin utenlandske forelders morsmål. Dette har så vidt meg bekjent ikke blitt belyst eksplisitt i norsk forskning tidligere, og denne studien er en eksplorerende studie som tar sikte på å belyse temaer informantene ser som betydningsfulle i

deres liv med hensyn til etnisitet og språk. Kvalitativ forskningsmetode har som siktemål å få en forståelse av menneskers opplevelser, erfaringer og meningsdannelse (Willig, 2008) og er derfor velegnet for denne studien. Forskningsspørsmålet, utvalgskriteriene og intervjuguide har hatt en bred utforming for å unngå å gjøre predikerende antakelser av datamaterialet, og er i tråd med valget av en kvalitativ tilnærming (Willig, 2008). Ved å benytte kvalitative intervjuer med en semi-strukturert intervjuguide, ønsket jeg å forstå informantenes opplevelser og erfaringer gjennom deres fortellinger (Kvale & Brinkmann, 2009).

Målgruppen

Målgruppen for studien var voksne mennesker som hadde en norsk forelder og en forelder enten fra Asia eller Afrika. Informantene jeg ønsket å komme i kontakt med måtte være innenfor aldersgruppen 20-45 år, og være oppvokst i Norge. Vanskeligheter med å få tak i nok informanter bidro til at jeg åpnet for å inkludere informanter som hadde en svensk fremfor norsk forelder og oppvekst, i utvalget.

Rekruttering. Den opprinnelige planen for rekruttering innebar å opprette førstekontakt med potensielle informanter gjennom Den katolske kirke, samt gjennom eget nettverk. Ettersom rekruttering gjennom kirken ga lite respons, foregikk det meste av rekrutteringen via snøballmetoden (Mason, 2002), med eget nettverk som utgangspunkt for førstekontakt.

Førstekontakt ble opprettet ved at jeg delte ut et kort informasjonskriv (vedlegg 1) om studien under kirkekaffe i en katolsk menighet i en by på Østlandet i Norge, og til bekjente. Etter etablering av førstekontakt ble informasjonen videreformidlet til andre aktuelle informanter, som igjen tok direkte kontakt med meg enten via epost eller telefon. Før vi avtalte tid og sted for intervjuet hadde jeg en telefonsamtale med hver informant, hvor jeg fortalte om undersøkelsen og intervjuform. Informantene som ønsket å delta fikk tilsendt et informert samtykkeskriv noen dager i forkant av intervjuet (vedlegg 2), som de signerte før intervjuet startet. Før signering gjennomgikk vi informasjonsskrivet sammen og jeg la vekt på anonymitet, hvordan dataene ville bli oppbevart og at deltakelse var frivillig. Jeg informerte også om at man hadde mulighet til å trekke seg etter at intervjuet var gjennomført. Alle informantene som deltok underskrev det informerte samtykket.

Utvalget

Utvalget bestod av ni informanter, seks kvinner og tre menn. Informantene var i alderen 20-45 år. Informantene hadde til felles at de alle hadde én ikke-europeisk forelder og en nordisk forelder. Utover dette var det stor variasjon i utvalget. Detaljert beskrivelse av

betydningsfulle variasjoner i utvalget blir redegjort for i en egen seksjon. Oversikt over informantenes foreldrebakgrunn og oppvekstland er presentert i tabell 1.1.

Tabell 1.1.

Oversikt over informanter med foreldrebakgrunn og oppvekstland.

Informant	Mor opprinnelsesland	Far opprinnelsesland	Oppvekst
Hana	Somalia	Norge	Norge
Rikard	Filippinene	Norge	Norge
Andres	Filippinene	Norge	Norge
Ann	Norge	Taiwan	Norge
Emma	Malaysia ²	Norge	Norge
Alice	Thailand	Sverige	Sverige
Rebecca	Filippinene	Sverige	Sverige
Tobias	Sverige	Japan	Sverige, Norge
Elisabet	Norge	Kapp Verde	Sverige, Norge

Intervjuene

Informantene valgte selv hvor de ønsket å bli intervjuet og seks av intervjuene ble gjennomført hjemme hos informantene. To intervjuer ble gjennomført på Psykologisk Institutt, og et av intervjuene ble gjennomført på informantens arbeidsplass. Intervjuene varte fra 45 minutter til 1.5 timer.

Intervjuguiden

Undersøkelsen baserte seg på semi-strukturerte dybdeintervjuer. Intervjuguiden inneholdt åpne spørsmål som ga rom for informantenes egne refleksjoner og historier (vedlegg 3). Fokuset i intervjuene var hvordan informantene opplevde sin egen bakgrunn. Sentrale temaer var hvilke tanker informanten hadde rundt egen bakgrunn i tidlig barndom, ungdomsalder og voksen alder. Det ble lagt vekt på om informanten hadde endret disse tankene i løpet av livet og hva disse endringene skyldtes. Jeg stilte også spørsmål om hvorvidt informanten hadde besøkt den utenlandske forelderens hjemland og hva de vanligvis gjorde under besøkene. Videre stilte jeg spørsmål om hvordan språksituasjonen hadde vært i hjemmet, hvorfor språksituasjonen var som den var, om det hadde vært endringer i språksituasjonen i løpet av informantens liv og hva disse endringene skyldtes. Intervjuguiden inneholdt også spørsmål

² Emmas mor er oppvokst i Malaysia og familien er en del av en kinesisk minoritet i Malaysia

om hvorvidt informantene ble spurt om å redegjøre for sin bakgrunn av andre og hvordan de opplevde slike spørsmål. Til sist ble det lagt vekt på om det hadde betydning for informanten å fortelle om sin bakgrunn til andre og hvorvidt det var nødvendig med et ord for å beskrive gruppen av mennesker som har foreldre fra ulike land.

Oppfølgingsspørsmål ble utformet fortløpende i intervjusituasjonen og hadde til hensikt å invitere informanten til å utdype temaene som ble tatt opp. I tilfeller der informantene ikke ønsket å utdype svarene ble dette respektert. Intervjuene omhandler derfor de temaene informantene selv ønsket å snakke om. Før intervjuguiden ble ferdigstilt foretok jeg et pilotintervju, dette intervjuet er inkludert i datamaterialet ettersom det ikke ble foretatt endringer i intervjuguiden.

Etiske hensyn

Studien ble meldt til Norsk Samfunnsvitenskaplig Datatjeneste (NSD) den 19.06.2014 og ble godkjent den 01.07.2014 (vedlegg 4). Siden studien omhandlet oppvekst kunne det tenkes at sensitive temaer som bragte frem sorg eller sinne hos informanten ville dukke opp. Alle informantene ble derfor tilbudt debriefing etter intervjuet. Informantene fikk også tilbudet om å ta kontakt med meg dersom de hadde spørsmål eller ønsket å trekke seg i etterkant. Alle informantene har blitt anonymisert ved bruk av fiktive navn og fjerning av stedsnavn. Enkelte sensitive opplysninger har blitt utelatt i analysen.

Betydning av egen bakgrunn

Selv har jeg norsk mor og filippinsk far og derfor ikke et typisk «nordisk» utseende. Mange av informantene merket seg dette og viste interesse for min bakgrunn. At intervjuer har en blandet bakgrunn kan ses som ressurs ettersom det kan gjøre informantene mer komfortable og forskeren selv kan ha personlig erfaring og forståelse for områdene som undersøkes (Caballero, 2014; Root, 1992a). Noen av informantene ønsket å høre om mine erfaringer og bakgrunn, noe jeg forsøkte å begrense innflytelsen av under intervjuene og heller gi anledning til under debriefing. Etiske og metodologiske betraktninger rundt min bakgrunns påvirkning på studien vil jeg redegjøre for i den avsluttende diskusjonen.

Analyseprosessen

I analyseringen av datamaterialet har jeg fulgt Braun og Clarkes (2006) steg for tematisk analyse. Stegene innebærer å gjøre seg kjent med datamaterialet, lage innledende koder, identifisere temaer, evaluere temaene, definere og navngi temaer og til sist produsere rapporten (Braun & Clarke, 2006). Tematisk analyse omhandler både analysering, beskrivelse og kartlegging av mønstre i et rikt datamateriale (Braun & Clarke, 2006) noe som passet godt

for mine data. I tillegg til den tematiske tilnærmingen til datamaterialet har jeg fokusert på å forstå intervjuene som fortellinger fra informantenes liv (Kvale & Brinkmann, 2009). Selv om jeg i den tematiske behandlingen av intervjuene har identifisert sentrale temaer og likheter i de ulike fortellingene, må opplevelsene samtidig forstås som unike for hver informant. Analysen har vært en pågående prosess som startet allerede under transkriberingen av intervjuene.

Transkriberingsprosessen

Alle intervjuene ble tatt opp på lyd, og transkribert i transkriberingsprogrammet HyperTranscribe fortløpende etter hvert som jeg gjennomførte intervjuene. Samtlige intervjuer ble transkribert ord for ord i sin helhet. I transkriberingene inkluderte jeg også ikkeverbale uttrykk som pauser, latter, sukking m.m.. Selv om dette var nyttig under gjennomlesning av intervjuene, har jeg ikke vektlagt de ikkeverbale uttrykkene under analysearbeidet. Noen av informantene snakker svensk, et språk jeg kjenner godt i muntlig form, men sjelden skriver. Ut fra personvern hensyn har jeg foretatt alle transkriberingene selv, sitatene kan derfor bære noe preg av dette.

Ved å transkribere underveis i datasamlingen, ble det mulig å oppdage spesielt interessante sekvenser i intervjuene og jeg notatførte mine refleksjoner underveis i transkriberingen. Transkriberingsprosessen er derfor både et verktøy i å omgjøre dataene til en form som er egnet for analyse (Kvale & Brinkmann, 2009), og til å bli godt kjent med datamaterialet (Braun & Clarke, 2006).

Koding av intervjuene

Etter transkriberingsarbeidet var ferdig gikk jeg i gang med kodingen av intervjuene. Denne kodingen var uavhengig av de tidlig noterte refleksjonene. Kodingen har jeg gjennomført for hånd ved bruk av hjelpemidler som markeringstusj, margnotering og kartotek kort. De innledende kodene har som formål å markere sekvenser som fremstår som spesielt interessante (Braun & Clarke, 2006). Under den innledende kodingen markerte og noterte jeg utsagn fra informantene som så ut til å være av spesiell betydning. Et eksempel på dette er at jeg ga utsagn som: «svartskaller fikk ikke være med» og «de har alltid tatt på min hud», koden «betydning av fysiske trekk». Enkelte utsagn kunne passe til flere koder. Jeg gjennomgikk intervjuene hver for seg, og gjentok kodingsprosessen til jeg ikke lenger kunne lage nye koder.

Generering av temaer

Etter kodingsprosessen startet jeg letingen etter temaer. For at noe skal kunne forstås som et tema må det belyse noe viktig i datamaterialet i tilknytning til forskningsspørsmålet, samtidig som det belyser et mønster i dataene (Braun & Clarke, 2006, s.82; Ryan & Bernard, 2003). Mønsteret kan være en gjentakende respons eller en gjentakende mening innen dataene (Braun & Clarke, 2006). Jeg kom frem til temaene ved å knytte sammen de kodene som så ut til å beskrive ulike sider ved samme fenomen. Et eksempel på et tema er «språklandskap». Innunder dette temaet sorterte jeg koder som viste til hvilke språk som var til stede i informantens hverdag. Identifiseringen av temaer var en dynamisk prosess som innebar at jeg forholdt meg til et og et intervju, men at jeg også så de identifiserte temaene i intervjuene i forhold til hverandre. Noen temaer gikk igjen i alle intervjuene, mens andre temaer dukket kun opp i ett eller to av intervjuene. Etterhvert som jeg identifiserte temaene, oppdaget jeg stadig flere mønstre i dataene og listen med temaer ble derfor stadig revidert.

Induktiv versus deduktiv tilnærming

I analyseprosessen kan man identifisere temaene med en induktiv tilnærming der temaene er datadrevet, eller de kan reflektere en mer teoretisk forståelse av fenomenet (Braun & Clarke, 2006; Ryan & Bernard, 2003). I arbeidet med dataene har jeg ønsket å forholde meg så tett til dataene som mulig, temaene er derfor i stor grad basert på en induktiv tilnærming. Siden jeg brukte semistrukturerte intervjuer, fremkom likevel noen temaer som følge av utformingen av intervjuguiden, mens andre temaer bragte informantene selv på bane.

Selv om jeg ønsket å tilnærme meg dataene induktivt, har jeg gjort meg kjent med forskningslitteraturen underveis i analyseringsprosessen. Dette har gjort det mulig for meg å legge merke til særlig interessante tilfeller der mine data enten samsvarer med eller avviker fra den eksisterende litteraturen. Det har også påvirket hvilket begrepsapparat jeg har brukt når jeg har forholdt meg til dataene.

Resultater

Ettersom utvalget var svært heterogent og datamaterialet inneholder stor detaljrikdom, har jeg valgt å gi en kort beskrivelse av hver informant og deretter vise noen betydningsfulle variasjoner, før jeg redegjør for resultatene fra den tematiske analysen.

Rebecca. Rebecca er i slutten av tyveårene og har en mor fra Filippinene og en far fra Sverige. Hun er født i Filippinene og bodde der sine to første leveår, og har hatt resten av oppveksten i Sverige. Rebecca har et yngre søsken som ble født i Sverige. I familien ble det snakket engelsk de første årene og Rebeccas første språk var engelsk. Da moren og Rebecca

flyttet til Sverige gikk familien over til å snakke svensk. Moren forsøkte å lære Rebecca filippinsk, gjennom å engasjere ekstraundervisning på skolen, men Rebecca ville heller lære engelsk. Rebecca hadde ekstraundervisning i engelsk gjennom hele skolealderen og lærte aldri filippinsk³. Hun kan forstå enkle deler av samtaler når hun er med familien i Filippinene. Familien har hatt regelmessige turer til Filippinene. Rebeccas mor har hatt kontakt med andre filippinere i Sverige og Rebecca har også hatt kontakt med andre barn med samme bakgrunn i løpet av oppveksten. Rebeccas far kan noe mer filippinsk enn Rebecca, men snakker ikke språket. Foreldrene ble skilt da Rebecca var i tenårene, men de ble boende i samme by.

Andres. Andres er i slutten av tyveårene, og ble født og vokste opp i Norge. Han har bodd i samme by hele livet. Moren hans er filippinsk og faren er norsk, og de er fremdeles gift. Andres har et yngre søsken. Andres har fått en katolsk oppdragelse, og har blitt kjent med andre filippinske barn gjennom nettverket i kirken. Moren har også kontakt med andre filippinere. Språket som snakkes i hjemmet er norsk. Andres deltok i en kort periode på filippinsk språkundervisning. Han forstår mye filippinsk, særlig tagalog, og har vært i Filippinene flere ganger som barn og voksen. Under besøkene snakker han mest engelsk med familien, men forsøker også å praktisere det han har av språkkunnskaper. Andres' far kan ikke filippinsk.

Emma. Emma er i slutten av trettiårene og har en mor fra Malaysia og en far fra Norge. Emmas mor tilhørte en kinesisk minoritet i Malaysia, og Emmas mor har familie både i dette landet og andre land i Asia og Europa. Hun har et eldre søsken, og ble født og vokste opp i Norge. Moren har ikke familie i Norge, og Emma hadde lite kontakt med andre barn av samme bakgrunn da hun vokste opp. Familien har hatt regelmessige reiser til Malaysia gjennom hele Emmas oppvekst. Språkene som snakkes i den umiddelbare familien er engelsk og norsk. Emma kan ikke snakke kantonesisk, som er morens morsmål, men har hatt ekstraundervisning i Engelsk og bruker dette i kommunikasjon med familien i Malaysia. Emmas far har studert mandarin, men snakker ikke kantonesisk. Emmas foreldre er fortsatt gift.

Elisabet. Elisabet er i slutten av trettiårene, og har en mor fra Norge og en far fra Kapp Verde. Hun har både eldre og yngre søsken. Hun ble født og har hatt den første delen av oppveksten i Sverige. Da hun kom i ungdomsalderen flyttet familien til Norge. Hun har familie på både morens og farens side i Norge. Språket i den umiddelbare familien er norsk

³ I Filippinene snakkes det over 120 språk, i tillegg til de offisielle språkene tagalog og engelsk (Lanza & Svendsen, 2007; Gonzales, 1998). Rebecca omtalte morens morsmål som filippinsk gjennom hele intervjuet, uten å redegjøre for hvilket filippinsk språk moren hadde som morsmål.

og svensk. Elisabeth har ved eget initiativ deltatt på språkundervisning som ungdom og senere studert portugisisk, som er språket på Kapp Verde, på universitetet. Hun har vært på Kapp Verde flere ganger etter at hun kom i tenårene. Elisabeths mor kan ikke portugisisk, men forstår litt ettersom hun kan snakke spansk. Elisabeths foreldre er fremdeles gift.

Alice. Alice er i midten av tyveårene og har en mor fra Thailand og en far fra Sverige. Hun er i midten i en søskenflokk der det eldste søskenet ble født i Thailand med thailandsk far. Alice ble, i motsetning til søsknene, både født og har hatt hele sin oppvekst i Sverige. Hovedspråket i familien har vært svensk, men ettersom Alices far har vært mye bortreist under oppveksten har moren også snakket noe thai med henne. Alice har også blitt kjent med språket gjennom morens thailandske nettverk, og hun har hatt kontakt med andre barn med samme bakgrunn som heller ikke har lært thailandsk. Hun har ikke deltatt på språkundervisning som barn. Familien har hatt regelmessige reiser til Thailand gjennom hele hennes oppvekst. Alices far snakker ikke thai, og i starten kommuniserte foreldrene på engelsk. Alices foreldre er fremdeles gift. Selv bor og arbeider Alice nå i Norge.

Tobias. Tobias er i slutten av trettiårene og har en far fra Japan og en mor fra Sverige. Tobias ble født i Sverige og bodde der frem til han flyttet til Norge med moren som tenåring. Tobias snakket japansk med sin far frem til foreldrene skilte seg da han var seks år, og deltok en kort periode på japansk språkundervisning. Mens Tobias bodde i Sverige hadde han regelmessig kontakt med faren i helgene. Faren hadde mye kontakt med det japanske miljøet i Sverige, og har ikke sterke språkkunnskaper på svensk. Tobias har vært i Japan tre ganger som barn. Han snakker ikke japansk som voksen, og forstår svært lite av språket. Etter at han flyttet til Norge begynte han å snakke norsk, men kommunikasjon med faren må foregå på svensk. Tobias har flere søsken, hvor ett av dem kan snakke japansk selv om de ikke snakker japansk sammen.

Hana. Hana er i starten av tyveårene og har en mor fra Somalia og en far fra Norge. Hun er født og oppvokst i Norge og har et eldre søsken som har somalisk far. Da Hana var liten snakket hun somali med moren, men språket i familien gikk over til å bli norsk. Hun har flere venner fra Somalia, og Hanas mor har også familie i Norge. Selv om Hana forstår en del somali, snakker hun norsk med familien og venner. Hun har vært i Somalia én gang, turen inntraff kort tid før intervjuetidspunkt. Hanas foreldre skilte seg da hun var i begynnelsen av tenårene. Hanas far forstår enkelte ord på somali, men kan ikke snakke det.

Ann. Ann er i begynnelsen av tyveårene og har en mor fra Norge og far fra Taiwan. Anns foreldre gikk fra hverandre mens Ann gikk på barneskolen og hun har bodd med mor i

etterkant. Ann har flere søsken, både søsken som har felles foreldre og søsken foreldrene har fått med nye partnere på hver sin kant. Samværsform med far har stort sett omhandlet helger og ferier, men Anns far har også vært utilgjengelig i perioder av livet hennes. Ann har stor kinesisk familie i Norge som hun periodevis har hatt kontakt med. Ann deltok i en kort periode på kinesisk språkundervisning. Hun snakker ikke kinesisk, og forstår lite av språket. Hun har vært i Taiwan én gang, turen fant sted da hun var syv år.

Rikard. Rikard er i begynnelsen av tyveårene og har en mor fra Filippinene og en far fra Norge. Rikard har vokst opp med et yngre søsken og mor. Far har vært mye fraværende i oppveksten. Rikards mor har familie både i Norge og England, og familien har vært involvert i det filippinske miljøet i Norge. Rikard forstår filippinsk, både ilokano og tagalog, men snakker ikke språkene selv. Språket som blir snakket i familien er en blanding av filippinsk og norsk. Rikards far forstår ikke filippinsk. Rikard har vært i Filippinene tre ganger, alle turene forekom i tidlig barndom.

Betydningsfulle variasjoner

Som vi ser av beskrivelsene er det betydningsfulle variasjoner blant informantene når det gjelder foreldrenes samlivsform noe som igjen påvirker innflytelsen av den utenlandske kulturen i informantenes liv. Noen av informantene har vokst opp med den nordiske forelderen som den primære omsorgsgiveren, og hatt begrenset kontakt med den utenlandske forelderen, noe som har begrenset både kulturinnflytelse og språkinnflytelse. Det er også viktig å huske på at alle informantene har hatt en oppvekst i Norden. Dette medfører at den sterkeste kulturinnflytelsen for alle informantene, uansett familieforhold, kommer fra den nordiske kulturen.

For de informantene som har hatt mye kontakt med et eksilantmiljø, enten i form av utenlandsk familie i Norge eller gjennom foreldrenes omgangskrets, så er det viktig å huske på at dette miljøet også befinner seg i en norsk kontekst. Å kjenne en somalisk kultur i en norsk kontekst er svært forskjellig fra å kjenne somalisk kultur i Somalia. Dette er også noe av erfaringene informantene har hatt. En viktig variasjon mellom informantene er omfanget av, og alder ved, reiser til den utenlandske forelderens hjemland. Dette kan gi opphav til forskjeller i hvordan informantene reflekterer rundt reisene. De informantene som har hatt regelmessige besøk til den utenlandske forelderens hjemland gjennom hele oppveksten, har i tillegg hatt mulighet til å bli kjent med den utenlandske kulturen på en annen måte enn de informantene som ikke har hatt slike regelmessige besøk. Og selv for de informantene som har vært på regelmessige besøk, så er det stor forskjell på hvilke opplevelser man har dersom

man besøker et land fremfor å bo i det. Rebecca beskriver blant annet at selv om opplevelsen av å være i Filippinene kan være som å være hjemme, så er man likevel «*kun på ferie*». I resultatdelen som følger har jeg valgt å fokusere på de erfaringene som flere av informantene deler og som danner meningsfylte temaer.

Utvalgte temaer fra den tematiske analysen

Detaljrikdommen medførte at det fremkom mange temaer i analyseprosessen. I den følgende delen har jeg valgt å redegjøre for seks av disse. De belyser seks områder som er nært knyttet til hverandre: *Kulturkontakt og kulturtilhørighet i oppvekstkonteksten, å være annerledes, beskrivelse av egen etnisitet, spørsmål fra andre om etnisitet, språklandskap og opplevde hindringer mot språkinnflytelse*. Disse temaene har tett sammenheng med hverandre, noe som gjør det vanskelig å behandle dem som rene kategorier. Hvert tema har tilhørende undertema, og er markert med «undertema A, undertema B» og så videre. Diskusjon av resultatene vil følge underveis i gjennomgangen og danne grunnlaget for en avsluttende diskusjon.

Kulturtilhørighet og kulturkontakt i oppvekstkonteksten

Oppvekstkonteksten har en sentral betydning for informantenes forhold til sine to etnisiteter og kulturer. Mange av informantene la vekt på at foreldrene hadde vært opptatt av at de som barn skulle vokse opp som nordmenn eller svensker, i betydning av norske/svenske kulturelle verdier og praksiser, slik Rebecca beskriver: «*Det har nu bara vart et sånt prioritet asså även frå mammas side at, asså at man ska bete sej svensk , äfter det som er normen der*». Noen la også vekt på det de anså som vanlig ved sin oppvekst, med beskrivelser av en oppvekst med fotballspilling eller at man vokste opp med båt og strand. Når det gjelder deres forhold til den utenlandske etnisiteten/kulturen, var det et fellestrekk at samtlige beskrev en sammenheng mellom det jeg vil kalle kulturkontakt og opplevelsen av kulturtilhørighet. Kulturkontakt forstås her som omgang med den utenlandske familien, tilstedeværelsen av et miljø der det er flere med lignende bakgrunn, reiser til den utenlandske forelderens hjemland, praktisering av religion, matkultur og språkpraksis. Ikke alle informantene hadde erfaring med alle de nevnte formene for kulturkontakt, men en viss grad av tilstedeværelse av noen av formene eksisterte for alle selv om variasjonen var stor. Dette gjaldt både for de informantene som opplevde en sterk tilhørighet til begge sine kulturer og de som ikke gjorde det. I det følgende vil jeg gå inn på hvordan forskjeller i familieforholdene, og miljøene informantene har hatt rundt seg, har hatt betydning for kulturtilhørighet.

Undertema A: Familieforhold. Den største påvirkningen på informantenes forhold til de ulike kulturene kom i form av familieforholdene som omga oppveksten. Deretter kom forhold som omhandlet kontakt med miljøer der de ble eksponert for den utenlandske kulturen enten dette kom gjennom omgang med ulike eksilantmiljø (enten i form av den utenlandske forelderens omgangskrets eller gjennom praktisering av religion) eller gjennom samvær med utenlandsk familie både i Norden og i utlandet. Ulike former for kulturkontakt viste seg innenfor flere av mikrosystemene informantene inngikk i (Bronfenbrenner, 1977, 1979, 1986).

For de informantene som hadde foreldre som hadde skilt lag i løpet av oppveksten, og som hadde vokst opp med den nordiske forelderen, begrenset kontakten med den utenlandske forelderen seg til helge- og feriesamvær. En følge av dette var at kontakten med den utenlandske kulturen også begrenset seg. For Tobias bidro foreldrenes samlivsbrudd til at han måtte bytte bosted, noe som videre bidro til at han fikk mindre kontakt med sin utenlandske far og farens nettverk. Hvilken forelder informantene vokste opp med, og hvorvidt informantene hadde utenlandsk familie i nærheten, har hatt betydning for muligheten for kulturkontakt ettersom foreldre kan forstås som primære leverandører av kulturelle verdier og praksiser (Chryssochoou, 2004).

Forhold som informantene beskrev som betydningsfulle når det gjaldt tilhørigheten til den utenlandske kulturen kunne omhandle kjennskap til kulturelle praksiser og språk. To eksempler illustrerer dette. Eksempelene er hentet fra Ann og Emma:

Ann: Jeg føler meg kanskje kvart kinesisk. For jeg har vokst opp hos mamma så jeg føler meg egentlig ganske norsk.[...] Jeg tror jeg hadde hatt, følt meg mer tilhørighet til Kina og jeg kunne kommunisert mye bedre med asså, med familien min fra den kinesiske siden da. [...] Føre samtaler og kanskje føle, vite litt mer, ha det litt mer inn i hverdagen. Asså jeg har jo ingen kinesiske tradisjoner nå. Så jeg føler ikke noe tilhørighet for det men, kanskje hvis jeg hadde kunnet kinesisk eller gått til mer sånn, gått og møtt folk som kanskje var asiatiske [...]

Emma: Jeg føler meg veldig internasjonal kan du si.

Caroline: Men blir man litt internasjonal av å være halvt-halvt—asså

Emma: Ja. Det tror jeg. At man blir mer internasjonal. Hvertfall hvis man har reist mye dit og sånn da. Så tror jeg man blir det automatisk fordi man er vant til å veksle mellom flere språk og man er vant til å forholde seg til flere kulturer.

Ann og Emma beskriver to kontrasterende opplevelser av kulturtilhørighet, som har nær sammenheng med oppvekstkontekstenes rammer. Ann beskriver seg selv som «*kvalt kinesisk*» og setter dette i sammenheng med oppvekst med norsk mor som primær omsorgsgiver. Hun beskriver at hun i dag føler lite tilhørighet til den kinesiske kulturen og at kjennskap til kinesiske tradisjoner og språk ville gitt henne en sterkere kulturtilhørighet. Selv om hun har kinesisk familie i Norge, opplever hun ikke en sterk tilhørighet til Kina. På andre tidspunkt i intervjuet beskriver hun også forholdet til den kinesiske familien som noe konfliktfylt, noe hun opplever som bidragsytende til et ambivalent forhold til den kinesiske bakgrunnen.

I motsetning til Ann beskriver Emma seg som internasjonal, og vektlegger at hun opplever den malaysiske siden sin som svært betydningsfull. Emma har vokst opp med begge foreldre, og har i motsetning til Ann reist mye til den utenlandske forelderens land. Hun har ikke asiatisk familie i Norge, og har heller ikke hatt omgang med et asiatisk miljø, men de hyppige reisene til Malaysia har bidratt til en sterkere kulturtilhørighet. Selv om begge kontekstene potensielt kunne fasilitert for kulturtilhørighet, har det vært familiære forhold som har bidratt til de ulike utfallene. Selv om Ann beskriver seg selv som «*kvalt kinesisk*» og opplever at hun har lite tilhørighet til kulturen, er det viktig å påpeke at hun på andre tidspunkt i intervjuet beskriver situasjoner der hun opplever at den taiwanske bakgrunnen er en del av henne. At den etniske bakgrunnen har en betydning for informantene, selv om betydningen og opplevelsen av tilhørighet varierer, gjenspeiler også resultater fra Prieurs studie av ungdom med innvandrerbakgrunn i Norge (Prieur, 2004) og en studie av afrogermanere i Tyskland (Hubbard & Utsey, 2015).

Undertema B: Miljø og betydningen av felles interesser. Noen av informantene har oppveksterfaringer der den utenlandske forelderens nettverk har bidratt til kulturell innflytelse. Gjennom foreldrenes nettverk har det vært mulig for informantene å bli kjent med andre barn med samme bakgrunn, og å bli kjent med kulturen selv om det skjer innenfor en nordisk kontekst. Foreldrenes nettverk omhandler både den utenlandske forelderens venner som har lik etnisk bakgrunn og kontakt med andre med samme etnisk bakgrunn gjennom et religiøst miljø.

I noen tilfeller kunne de ulike mikromiljø informantene var del av komme i konflikt med hverandre, enten på grunn av informantens egeninteresse eller som følge av forhold informantene selv ikke hadde kontroll over som endring i boforhold slik det var i Tobias' tilfelle. Fire av informantene har hatt en katolsk oppdragelse, noe som krever en form for

aktivt engasjement i det katolske kirkelivet gjennom religionsundervisning (katekese) og messegang (Den katolske kirke, 1994). For noen av informantene medførte den katolske oppdragelsen en arena for å møte andre barn som også hadde en annen etnisitet enn norsk. Dette representerte nødvendigvis ikke et miljø informantene ønsket å være en del av. Rikard beskriver blant annet at han var mye involvert i «*generelt det som kommer med filippinsk kultur, karaoke og kirke og alt det der*» mens han var liten, men at det var «*naturlig at jeg ble mere med de norske*» ettersom det ikke bodde noen filippinske barn i nærområdet. Etter hvert som han ble eldre og sluttet å delta i kirkemiljøet, opplevde han det som at han samtidig meldte seg selv ut av det filippinske miljøet. På den ene siden var dette et bevisst valg, samtidig som Rikard opplevde en konflikt mellom hva familien forventet og hva han selv opplevde som naturlig i forhold til sine «*norske*» venner. Et filippinsk eksilantmiljø kan være forbundet med et katolsk miljø slik tilfellet er blant annet i Oslo (Lanza & Svendsen, 2007). Konflikten Rikard opplever, mellom miljøet i familien, de norske vennene og familiens religiøse praksis, bidrar til at å melde seg ut av kirkemiljøet også blir som å melde seg til en viss grad ut av den filippinske tilhørigheten.

Forhold som fritidsinteresser ble i noen av beskrivelsene sett som mer betydningsfullt enn etnisk bakgrunn, slik tilfellet er for Andres. For Andres' var det å ha andre fritidsinteresser enn andre filippinske barn noe han satte i sammenheng med en opplevelse av å ikke passe inn i det filippinske nettverket han hadde tilgang til. Han beskriver det som at han «*aldri klikka*» med andre barn som enten var halvt eller helt filippinske.

Rebecca forteller at hun først begynte å verdsette sin filippinske bakgrunn etter at hun som voksen ble kjent med andre mennesker med tilsvarende bakgrunn, selv om hun hadde kontakt med andre barn med samme bakgrunn under oppveksten.

Ikke alle informantene har disse erfaringene. Både Hana og Alice har hatt venner med samme bakgrunn, og beskriver å ha tilhørighet til sine utenlandske foreldres kulturer. Det er likevel viktig å vektlegge at en oppvekst der det blir tilrettelagt for kulturkontakt ikke alltid er nok for at man selv skal oppleve å tilhøre eller passe inn i kulturen.

Undertema C: Andres forventninger om kulturkunnskap. Informantenes beskrivelser av kulturkontakt og hvordan dette knytter seg til opplevelsene de har av kulturtilhørighet, står i kontrast til det de forteller om andres forventninger til dem når det gjelder kulturkunnskap. Ann forteller for eksempel at andre mennesker gjerne forventer at hun skal kunne lage kinesisk mat, eller kunne snakke et annet språk ettersom hun har en utenlandsk far. For flere av informantene er kunnskap om kulturen noe de anser som betydningsfullt. Dette omhandler

både å kjenne normer og verdier, og å kunne snakke språket. For flere av informantene er det særlig spørsmål om de kan snakke språket til sin utenlandske forelder som står sentralt når andre vil vite mer om bakgrunnen deres. Det at mange antar at de har vokst opp med, og behersker flere språk, tyder på at det stilles forventninger til informantene om at de skal ha utviklet et forhold til sine to etnisiteters kulturer. Slike forvetninger finner man også at foreldre i tokulturelle familier blir møtt med hensyn til deres valg i barneoppdragelsen (Varro, 1998).

Å være annerledes

En opplevelse av å være annerledes er en opplevelse som har vært til stede i omtrent samtlige av informantenes liv. Opplevelsen er både knyttet til hendelser hjemme i Norden og i den utenlandske forelderens hjemland, men innebærer forskjellige kvaliteter for de ulike informantene. Når informantene forteller om oppveksten er det flere av dem som legger vekt på hvordan de opplevde å være den eneste utenlandske i det noen av dem kaller et etnisk norsk/svensk miljø. Opplevelsen av annerledeshet kunne ha sammenheng med at noen forteller deg at du er annerledes slik det er for Rikard: *«Folk påpeker at jeg er annerledes og de blir ikke påpekt at de er annerledes så da må det være noe galt med meg.»* Opplevelsene handler både om å ha et annerledes utseende, men også om hvordan det kan oppleves å bli oppdratt med elementer fra en annen kultur enn den norske.

Undertema A: Å ha en annen hudfarge enn «alle andre». Mange av beskrivelsene av annerledeshet omhandler opplevelser av å være den eneste med mørk hudfarge i en skoleklasse, og en indre opplevelse av at man skiller seg ut. Hudfarge/hårfarge har betydning både i Norden og i utlandet, siden de skiller seg tydelig fra majoriteten begge steder. For noen informanter har dette bidratt til et ønske om å hevde en nordisk identitet, noe som vil bli behandlet senere i analysen. Informantene beskriver ulike konsekvenser som kom av å se annerledes ut da de var barn. En av konsekvensene kunne være å bli utestengt fra leken, fordi man hadde feil hudfarge eller hårfarge og man derfor ble plassert i en innvandrerkategori av de andre barna:

Tobias: Det skjedde noen ganger at jeg fikk ikke lov til å være med, forde det var ikke noen innvandrere som fikk lov til å være med i leken eller noe sånt, eller svartskaller ikke sant. Så da gikk jeg hjem og spurte moren min om jeg var innvandrer, hun sa: Nei, du er svensk. Jeg bare: De kaller meg for det. Det skjønte jeg ikke helt. Det førte jo til at jeg ville farge håret lyst da, sånn at jeg kunne være som mine finske venner.

For Tobias var det hårfargen som skilte ham fra de andre barna, og som var grunnen til at han ble utestengt. Selv om Tobias hadde svensk mor, var ikke dette nok for å bli inkludert blant de norddiskuteseende barna. I likhet med andre studier av «norskhet» kan utseendet oppfattes som et kriterium for inklusjon og eksklusjon (Lynnebakke & Fangen, 2011; Prieur, 2010), og selv om Tobias har en svensk mor er utseendet en overskyggende faktor i dette tilfellet.

Også i den utenlandske kulturen bidrar hud- eller hårfarge til å vekke oppsikt. Alice forteller at da hun var på besøk i Thailand som liten var det tydelig at hun skilte seg ut: *«Så jag var ju väldigt interessant da, så dom har ju alltid tatt på min hud og tittat på mej väldigt og stod gärna og tittade väldigt lenge så man var ju väldigt sånn, utsatt.»* Alice forteller på ulike tidspunkt i intervjuet at hun skulle ønske hun hadde et mer thailandsk preg på utseendet sitt, slik at det ble tydeligere at hun tilhørte kulturen. Dette står i motsetning til øvrige informanter som ønsket å se norske ut. Det som er felles for disse historiene er at informantene har opplevd at utseendet er med på å skille dem fra majoritetsbefolkningen der de befinner seg, enten dette er i Norden, Asia eller Afrika, noe som bidrar til refleksjoner hos informantene om hvor de egentlig hører hjemme allerede fra tidlig barndom. At utseendet har noe å si for kulturtilhørighet blir også belyst gjennom andre menneskers spørsmål om informantenes etnisitet. Spørsmålet «Hvor kommer du fra?» og hvordan slike spørsmål blir oppfattet av informanten er et område som diskuteres senere i analysen..

Å ha en annen hudfarge viste seg som et meningsbærende undertema i analysen, men å være annerledes kunne også dreie seg om at man evaluerer seg selv som annerledes, uten påvirkning fra andre. Ann beskriver at opplevelsen av å være annerledes hadde mer å gjøre med hennes egen evaluering av seg selv, enn at de andre barna behandlet henne annerledes: *«Men mange av venninnene mine når jeg var liten sa jo at de så på meg som norsk. De tenkte ikke på at jeg var fra et annet land egentlig».* Hun forteller også at følelsen av å være annerledes også var knyttet til tradisjoner rundt julefeiring og også religiøsitet: *«De feiret jo jul annerledes. Vi spiste ikke julemat når jeg var hos pappa, vi spiste fondue. Og vi var veldig sånn, de er katolske. Så vi gikk lissom i kirka på søndag klokka tolv om kvelden».* I likhet med Ann, beskriver Andres at det å være annerledes var mer knyttet til å være katolikk, enn å ha en forelder fra Filippinene. Andres fremhever samtidig dette som noe som også kunne være positivt: *«Når man er liten og liker fotball så er det nesten en kul greie for det at alle de store fotballspillerne det, de korsa seg og det gjorde du også»*

Undertema B: Stolthet og interesse. Flere av informantene forteller også at de tenker på en annen måte rundt bakgrunnen sin i dag enn det de gjorde da de var barn. Ulike positive

erfaringer i blant annet jobbsammenheng, eller i samtaler med nye mennesker, har bidratt til at noen av informantene har en positiv evaluering av det å skille seg ut som voksne. Hana beskriver sin bakgrunn, det som gjør henne annerledes, som en ressurs: *«Nå er jeg bare kjempeglad for å ha to bakgrunner liksom. Det hjelper kjempemye på alt liksom. Da spør folk og da blir folk liksom interessert i å høre om ting og lignende.»* Mange av informantene beskrev å være stolte over å ha to etniske tilhørigheter, slik et sitat fra Alice viser: *«Asså jag er ju väldigt stolt av at jag är blandad. Jag tycker ju det er fint.»*

Stolthet over bakgrunnen ble også satt i sammenheng med å forholde seg til flere kulturer eller flere språk. Dette kommer tydelig frem i en beskrivelse fra Tobias: *«Jeg er stolt over å ha en far fra et annet land. Jeg har fått oppleve to kulturer på nært hold og det har gjort mitt liv mer spennende og rikere.»* Beskrivelsene belyser et viktig aspekt ved identitet. Ettersom identitet omhandler både likhet med og forskjellighet fra andre mennesker (Krange & Øia, 2005; Verkuten, 2005), er det viktig å se at det som gjør en forskjellig fra andre ikke nødvendigvis behøver å oppleves som en negativ størrelse. Positive sider ved å være annerledes fremhever slik sett det unike ved individet.

Undertema C: Fellesskap eller tilhørighet? Blant informantene som fortalte at de ikke opplevde seg selv som en del av sin utenlandske kultur, uttrykte flere likevel at de opplevde en form for fellesskap med andre mennesker som hadde samme etnisitet eller som har en utenlandsk bakgrunn. For noen av dem kunne det dreie seg om å bli glad over å se andre mennesker med asiatisk bakgrunn, eller om å sette pris på å bli inkludert i grupper der flere er utenlandske. Tobias beskriver dette på følgende måte:

Jeg husker en gang vi satt på en bar liksom så bare sier en av gutta: «Øy, har du tenkt på det, det sitter bare svartinger rundt det bordet her nå». Eller innvandrere eller noe sånt. [...] Det blir liksom atte jeg også føler meg som en av de. [...] Jeg føler meg svensk også kan jeg føle meg utenlandsk samtidig. [...] Jeg føler at det blir en sånn slags, ikke passer inn men du føler en, føler deg som en av de da. Ikke sant? Du er en av den gruppen der.

Det er altså mulig å oppleve et fellesskap med andre som er *«utenlandske»* uten å nødvendigvis oppleve tilhørighet til den utenlandske forelderens opphavskultur. Tobias' opplevelse av å være en del av en utenlandsk gruppe samsvarer med Øia og Vestels (2007) funn der norske ungdommer med blandet bakgrunn oppgir å oppleve seg selv som både utenlandske og norske. Det å være *«utenlandsk»* kan forstås som en egen gruppe, der noe av fellesskapet dannes i lys av å ikke ha en hvit hudfarge (Eriksen, 2006; Vassenden, 2010).

Beskrivelser av egen etnisitet

Informantenes beskrivelser av egen etnisitet viste seg flere steder i intervjuene, både når de snakket om hvordan de opplevde at de var annerledes enn andre og når de snakket om hva de opplevde gruppetilhørighet innebar. Selvbeskrivelsene henger nært sammen med temaet å være annerledes. Opplevelser av annerledeshet kunne oppstå i situasjoner der informantene ble bedt om å gi en selvbeskrivelse, og kunne også utløse tanker som påvirker hvordan de valgte å beskrive seg selv. Alle informantene hadde på flere tidspunkt i løpet av livet reflektert rundt sin egen etnisitet. Tankene de har hatt rundt etnisitet henger tett sammen med beskrivelser av gruppetilhørighet, opplevelse av å føle seg annerledes og hvordan det oppleves å få spørsmål fra andre om hvor de «kommer fra».

Beskrivelsene bar preg av at informantene hadde endret tanker rundt etnisiteten sin flere ganger i løpet av oppveksten og på tvers av situasjoner. Hva informantene definerte seg som, norsk/svensk eller utenlandsk, hadde i beskrivelsene sammenheng med hvilken periode av livet informantene befant seg i. Dette kan man kalle utviklingsmessige endringer.

En annen form for endringer ble utløst av spesifikke situasjoner, og tankene rundt egen etnisitet kunne endres fra situasjon til situasjon. Situasjoner som utløser endringer i disse tankene kommer både som resultat av samvær med mennesker fra de ulike kulturene de har tilknytning til, og situasjoner der de må forholde seg til spørsmål fra andre om hvor de kommer fra. Ved å redegjøre for bakgrunnen sin til andre, minnes informantene på at de faktisk har to etniske opphav selv om de kanskje identifiserer seg mer med den ene etnisiteten fremfor den andre. Dette kan man kalle situasjonsbaserte endringer.

Undertema A: Utviklingsmessige endringer. Alle informantene har opplevd å føle seg annerledes, særlig i barndommen, og avveininger rundt selvbeskrivelser opptrer i tilknytning til dette. De fleste informantene vokste opp i miljøer der de var omtrent de eneste barna på skolen som hadde mørk hudfarge. Også for noen av informantene som hadde gode venner på skolen, kunne det oppleves som slitsomt at det var tydelig at man hadde en annen bakgrunn enn de andre barna. Følelsen av annerledeshet bringer i informantenes refleksjoner frem en konfliktfylt følelse:

Hana: Det har alltid vært litt sånn, åh jeg skulle ønske de begge [foreldrene mine] var norske, eller, liksom, når jeg var liten da [...] også når jeg var mobbet også så var det åh hvorfor kan`ke jeg bare være norsk liksom. Så jeg har jo, det er jo ille å si det men jeg liksom, når jeg var liten så ønsket jeg jo at jeg var helt norsk akkurat som alle de venninnene mine liksom.

Caroline: Hvor gammel var du da cirka?

Hana: Sånn barneskolen og liksom kanskje sånn femte klasse og nedover da.

Hana beskriver hvordan det å ha en utenlandsk forelder i omgivelser der vennene er «helnorske» bidro til et ønske om å få være helt norsk selv. Hun forteller at hun synes det er «ille å si det», noe som kan forstås som at det å ønske at begge foreldrene er norske er noe konfliktfylt. Flere informanter uttrykker at det å ønske å være norsk eller svensk på en måte blir å fornekte den ene forelderen, noe de ikke ønsker å gjøre.

Rebecca: Asså jag bygde nå, jag bygde något type av kompleks där, mot min filippinska bakgrunn. Altså aldri at jag skämdes över mamma eller at jag ville ha en annan mamma eller något ting sånt, men det blev väldigt tydligt i min första skole ihvertfall at jag var den enda som hadde något typ av annat ursprung enn svensk da. Jag blev aldri behandlat annerlunda av mina venner eller någon ting sånt og det, men det var en sånn grej som jag hadde för mej, för mej själv og som jag väldigt gärna ville hevda mej, över at jag var svensk punkt slutt.

Det at informantene på barneskolen ble klar over forskjellen mellom dem og de andre barna i klassen, bidro til å ville hevde en svensk/norsk identitet. At noen bietniske personer på et tidspunkt i livet ønsker bort den ene etniske bakgrunnen når man har foreldre fra forskjellige land er et resultat man finner også i andre studier (Hubbard & Utsey, 2015; Oikawa & Yoshida, 2007), og i modeller av bietnisk identite blir dette ofte omtalt som et stadie av fornektelse (Poston, 1990; Kich, 1992). Den multimodale typologien ser i motsetning dette som en form for identitetsposisjonering, der omgivelsene er bidragsytende til hvilke identifiseringer man gjør (Rockquemore & Brunσμα, 2002).

For noen av informantene i denne studien skjer det en endring i tanker rundt egen etnisitet når de kommer over på ungdomsskolen og kommer i klasser der det er flere ungdommer med en utenlandsk bakgrunn. Denne overgangen bidrar til at de ikke lenger skiller seg ut, og det blir mulig for dem å redefinere sin identitet.

Andres: Da jeg gikk på barneskole så var det ikke mange som som hadde en annen bakgrunn, på ungdomsskolen var det litt mer, samme var det på videregående.

Caroline: Hvordan syns du den overgangen var? Fra barneskolen til ungdomsskolen.

Andres: Nei, jeg syns det var bra. Ja. At man kanskje ikke er den ene som skiller seg ut.

Men det er flere, ikke sant? Som også skiller seg ut så blir du ikke liksom aleine [...] Når

jeg tenker meg om så hadde jeg en sånn derre periode hvor nei, jeg er ikke norsk. Sånn i overgangen fra barneskolen til ungdomskolen. Jeg er utlending ikke sant?

Både barneskolen og ungdomsskolen representerer altså perioder i informantenes liv der de har tenkt over hvilken etnisitet de har. Behovet for å ikke skille seg ut er sterkest under barneskolen, når de har blitt klar over at de har en annen bakgrunn enn de andre barna. Når informantene så kom over i ungdomsskolen, ble det mulig for dem å sammenligne seg med andre som også hadde en annen utenlandsk bakgrunn. Det fleretniske miljøet kunne bidra til å minske opplevelsen av utenforskap, noe man også finner at gjelder for andre ungdommer med synlig minoritetsbakgrunn (Lynnebakke & Fangen, 2011).

Noen av informantene beskriver etnisiteten sin som en dobbeltposisjon, hvor de kan sammenligne seg med både norske og utenlandske ungdommer. De kan delta i begge miljøer og tenke fleksibelt rundt sin etnisitet selv om de kanskje opplevde å fremdeles ville hevde den svenske/norske delen ved seg:

Caroline: Hvordan opplevde du det [å komme i klasse med flere med utenlandsk bakgrunn]

Rebecca: Nej men jeg opplevde det bra. Inte at det äntligen asså gjorde nå, det gjorde ingen skillnad eller forskjell så for min del, jag ansåg mej fortfarande mer svensk enn utlendsk, i samvar med dom liksom, med dom som jag gikk i samma klass som. Men det var også sånn här mellangrej der da at då funkar jag, då hadde jag liksom det här mellanrollen: Jag kunde var med dom svenska [og] jag kunde va med dom utlendska liksom. Så atte, har bara fört med sej bra saker, å kunda indentifisera sej med två olika.

Denne dobbeltposisjonen er for noen av informantene mest til stede under ungdomsskolen, og for noen av informantene en posisjon de tar med seg til voksenlivet. Dobbeltposisjonen viser også hvordan det kan være vanskelig å oppleve at man passer inn i en enkel kategori og gir gjenklang i Rockquemore & Brunsmas (2002) modell der den multietniske opplever seg som en person som kan skifte etniske identifisering (protean identity). I amerikanske studier har man sett at en slik dobbeltposisjon både kan oppleves som en positiv ressurs, men samtidig også medvirkende til at det er vanskelig å finne ens egen plass i samfunnet (Grove, 1991; Pao et.al., 1997).

Undertema B: Situasjonsbaserte endringer. I tillegg til endringene som foregår hos informantene i skoleperioden, blir endringene i tankene om etnisitet også utløst av spesifikke situasjoner. Det å tilbringe tid med venner med utenlandsk bakgrunn, eller tilbringe tid med den utenlandske familien, bringer hos informantene frem tanker om hvilken etnisitet de

tilhører. Noen forteller at de også kommer i en dobbeltposisjon på besøk i den utenlandske forelderens hjemland. En del av dem opplever seg selv som en utlending både i det norske samfunnet og når de er på ferier i den utenlandske forelderens hjemland.

Hana: Hele den greia med å være utlending uansett det er ganske tøft egentlig. Det er sånn fordi du, ja, bare rett og slett du bare passer aldri inn no sted da. Jeg passer inn blant de som er halvt utlending og de som er halvt norske da. Der, vi kan lage våres egen gjeng.

Hanas erfaring kommer i tilknytning til hennes første reise til Somalia, morens hjemland. Selv om hun har opplevd å være en del av et somalisk miljø i Norge, er dette en erfaring som er svært forskjellig fra den somaliske kulturen i Somaliland. Hana beskriver det som et kultursjokk, og bemerker at hun i Somalia ble behandlet som en «utlending». Lignende erfaringer beskriver også Alice, som opplever at andre thailandere snakker bak ryggen hennes fordi de ikke tror hun forstår språket.

For andre bringer også ulike situasjoner frem en følelse av å tilhøre den aktuelle kulturen, slik det er for Ann når hun har tilbragt tid med den kinesiske familien. For Ann er følelsen av å være kinesisk noe forbigående og hun setter kulturtilhørighet i sammenheng med kunnskap om kulturen:

Ja, det var, asså det var sånn, jeg har vært mye med den kinesiske familien, så føler jeg meg kinesisk. Men så er jeg lissom ikke så mye med de lenger også føler jeg meg veldig norsk. Men det har jo vært noen ganger hvor jeg lissom har tenkt sånn, ja det hadde vært gøy å finne mer ut om det, men så har det vært, jeg har følt det er også tidskrevende og sånn, tar mye tid å lære seg det, så da har jeg lissom gått litt bort fra det.

For flere av informantene er det også slik at det å tilbringe tid med mennesker som er norske/svenske bringer frem tanker om at man selv er utenlandsk og tid med mennesker som har den samme utenlandske bakgrunnen bringer frem tanker om at man er norsk/svensk:

Alice: Nej då kan vi ju skoja väldigt om at jag är asiatisk liksom [når Alice er med svensker], ja for då blir jag ju, då blir jag ju plötsligt väldigt asiatisk, jämfört med dom, och sen när jag är med asiatiska så är jag bara superduper svensk liksom.

Dobbeltposisjonen som ble nevnt ovenfor ble altså ikke bare utløst som en fase i ungdomsperioden, men utløses også fra situasjon til situasjon. Et syn på denne dobbeltposisjonen som en fase i ungdommen virker begrensende, opplevelsen av en

dobbeltposisjon trer snarere først frem som en mulighet i ungdomsårene, og aktualiseres i forskjellige situasjoner gjennom livet.

Spørsmål fra andre om etnisitet

I intervjuene spurte jeg informantene om de hadde opplevd å få spørsmål om hvor de kom fra og hvordan de opplevde slike spørsmål. Alle informantene har opplevd dette, og opplever at den som spør gjerne vil vite hvorfor informanten har et utenlandsk utseende. I disse situasjonene har det som regel ikke vært nok å fortelle at man er norsk eller svensk: Et spørsmål som mange av informantene har opplevd å få er: Hvor kommer du *egentlig* fra?

Elisabet: Hon sa te mej «Ja men hvor kommer du egentlig fra?» Och då hadde jag vel sagt, jag hadde vel pratat om jag var uppvokst i Sverige og jag vet inte, det var vel det som var relevant för det vi prata om så, «Men hvor kommer du egentlig fra?» Asså, med den derra og [...] man kan ju spørra på många olika sett men, ja, jo egentlig så er jeg ju egentlig född i Sverige og min mor er norsk og min pappa från Kap Verde, asså liksom [...] det er ju inte så at jag egentlig kommer ifrån der min bestefar ble født liksom men, asså [...] også spurte jeg henne var hon egentlig kom ifrån.

Sitatet beskriver en situasjon hvor Elisabet har blitt nødt til å redegjøre for bakgrunnen sin, og hvor det ikke holder med et enkelt «jeg er norsk», dette er ens situasjon flere av informantene har opplevd. Å bli spurt hvor man kommer fra er ikke unikt for informantene i denne studien, men blir også opplevd av andre med synlig minoritetsbakgrunn (Morken & Dalen, 2013). I amerikansk forskning blir spørsmål rundt etnisitet referert til et spørsmål om hva du *er* (*what are you*), som dukker opp i bietniske personers møter med andre mennesker (Bradshaw, 1992; Jackson, 2012; Kelcholiver & Leslie, 2007). Hva innebærer egentlig et slikt spørsmål for den det gjelder, og hvorfor blir det stilt?

De fleste informantene syntes det var greit å svare på slike spørsmål, men det kunne også oppleves som «irriterende». Felles for alle informantene var at de ikke hadde problemer med å svare så lenge spørsmålet ble stilt på riktig måte. Om spørsmålet ble stilt med oppriktig interesse for å vite mer om bakgrunnen deres, fremfor å utestenge dem fra et norsk/svensk fellesskap, kunne det oppleves som fint å svare på hvor de kom fra. Noen av informantene var også veldig klare på at de selv var opptatt av å vite hvor andre mennesker kom fra, og fant det naturlig at de selv ble spurt om det.

I møtet med spørsmålet, fortalte Rikard at han automatisk fortalte om sin sammensatte etniske bakgrunn: «Jeg sier kjapt halvt filippinsk og så prater vi om noe annet». Tobias

forteller i motsetning at han pleide å gjøre det, men at dette i noen grad motstrider med hvordan han opplever sin etniske tilhørighet:

I begynnelsen sa jeg at jeg var halvt japansk og halvt svensk [...] det er jo der det gjerne blir litt tviling ikke sant? Både for meg også. Fordi jeg blir hele tiden påmint om at jeg er japansk. Men jeg føler meg ikke japansk ikke sant?

Motsatte situasjoner kunne også oppstå, og Emma forteller at hun enkelte ganger opplever at den malaysiske siden hennes blir stående i skyggen av den norske tilknytningen. Dette er situasjoner der andre argumenterer mot at den malaysiske siden har betydning. Hun opplever å få høre at ettersom hun snakker så godt norsk, så *er* hun norsk.

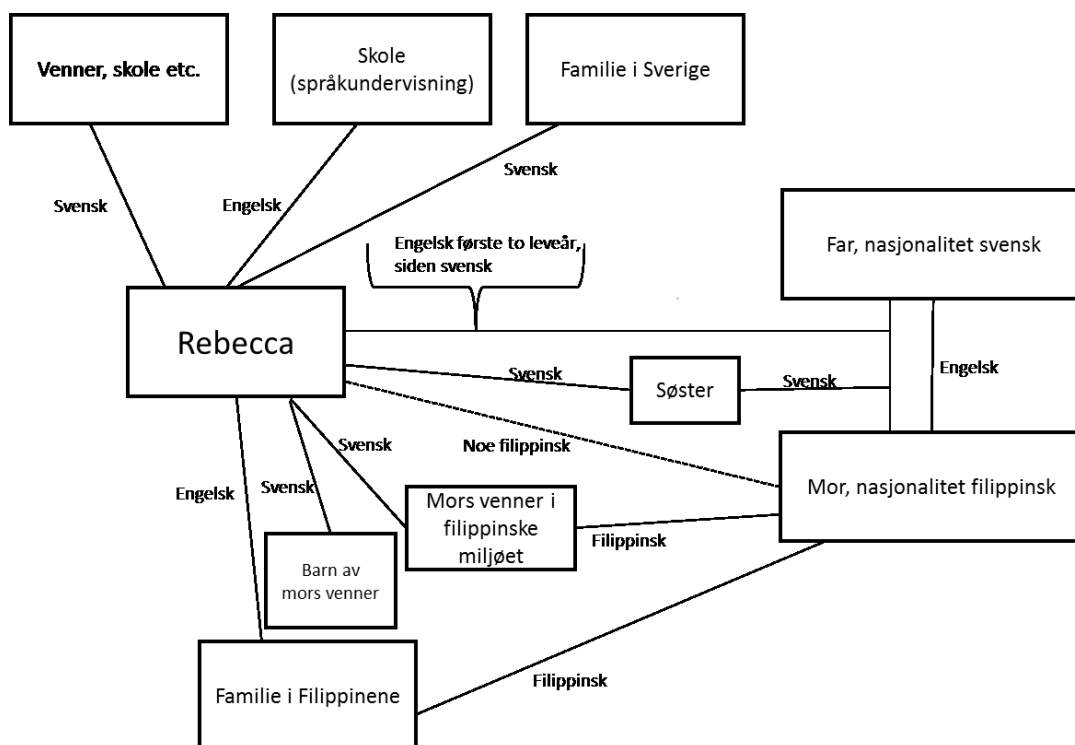
Undertema A: Et ord for å beskrive. Siden det ikke finnes et etablert ord for å ha en sammensatt etnisk bakgrunn, spurte jeg informantene hva de selv pleide å kalle seg. Dette var et vanskelig spørsmål å svare på for de fleste av dem. Ann reflekterer rundt hvorvidt flerkulturell er en god betegnelse eller ikke: *«Også kan man jo kalle seg flerkulturell men jeg vil ikke si at jeg er så flerkulturell heller så jeg vet ikke. Det er, det- jeg har`kke no ord, jeg vet ikke [...] jeg bare kaller meg blanding, jeg.»* Ann bruker uttrykket «blanding», andre ord som «*halvt-halvt*» det engelske «*mixed*» og det svenske «*blandbarn*» gikk igjen i mange av informantenes svar. Noen av informantene med asiatisk bakgrunn brukte ordet «*eurasian*» eller «*eurasier*».. Til en viss grad reflekterer deres etniske selvbeskrivelser ulike kontekster de har erfaring fra. Etniske selvbeskrivelser viste seg på ulike tidspunkt i intervjuene, i tillegg til svarene på hva som er et godt begrep for å beskrive mennesker med foreldre fra ulike land. Emma fortalte blant annet at hun følte seg «*internasjonal*» fremfor mest norsk eller mest asiatisk, mens Ann som nevnt fortalte at hun følte seg «*kvalt kinesisk*». Disse selvbeskrivelsene, har også en likhet med de ulike formene for identifisering som blir funnet blant mennesker med synlig minoritetsbakgrunn (Brottveit, 1999; Eriksen, 1997; Prieur, 2004).

Undertema B: Er du adoptert? En erfaring som flere av informantene hadde hatt i sammenheng med spørsmål om hvor de kom fra, var at andre mennesker kunne spørre direkte om de var adopterte. I motsetning til spørsmål om hvor man kommer fra, ble dette spørsmålet opplevd som entydig negativt. Dette ser ut til å ha sammenheng med at de da ble plassert i en enkel kategori, uten å få anledning til selv å redegjøre hvor de kom fra. Mens spørsmål om hvor man kommer fra kunne oppleves som at folk er interesserte i bakgrunnen deres, kunne spørsmål om de var adopterte oppfattes som å signalisere det motsatte og i Alices ord ganske

«frekt». I likhet med at informantene i denne studien opplever et ubehag ved å bli antatt å være adopterte, har man funnet at utenlandsadopterte selv ikke ønsker å bli plassert innenfor innvandrerkategorien (Sætersdal & Dalen, 1999). Det kan tenkes at det for begge gruppene handler mer om en opplevelse av at andre mennesker er ignorante med hensyn til bakgrunnen deres enn at de opplever kategorien som negativ per se.

Språklandskap

Studiens formål var blant annet å undersøke hvilket forhold informantene hadde til den utenlandske forelderens morsmål. Et funn som viste seg tidlig i samtalen med informantene er at samtlige informanter oppga å ha det de selv anså som begrensede kunnskaper på den utenlandske forelderens språk. Flere av informantene hadde utviklet aktiv tospråklighet, men ikke på den utenlandske forelderens morsmål. Mange av dem har også vært i kontakt med mer enn to språk som følge av familiesituasjonen. Dette landskapet er for noen av informantene svært komplekst, og for å gi et inntrykk av kompleksiteten som informantene har beskrevet, har jeg gjengitt dette i en grafisk fremstilling i figur 1.1.

Figur 1.1. Sammensatt språklandskap. Hvem snakker hva med hvem? Figuren viser hvor kompleks språksituasjonen kan fremstå i en familie. Summen av innflytelser bidrar ikke automatisk til at Rebecca utvikler morsmålet som bruksspråk.

Undertema A: Ulike former for språkinnflytelse. Figuren tar utgangspunkt i Rebecca, og viser hvilke språk hun har hatt innflytelse fra i oppveksten. Som figuren viser har hun hatt innflytelse fra mer enn to språk. Hun forteller at hun aldri lærte å snakke morens morsmål, et språk hun referer til som filippinsk. Rebecca har også hatt innflytelser fra flere mennesker enn kun mor og far, men også familie, skole, foreldres omgangskrets og egen omgangskrets. Hvis man ser på helhetsbildet finner man at Rebecca har hatt flest områder med innflytelser fra svensk og engelsk, det er også disse språkene hun har utviklet aktiv tospråklighet i. Hun forteller likevel i likhet med flere andre informanter at hun forstår deler av samtaler som foregår på filippinsk. Gjennom å overhøre samtaler på filippinsk mellom familiemedlemmer eller mellom moren og hennes venner, er den filippinske innflytelsen til stede selv om hun selv ikke praktiserer språket.

En tilsvarende figur kunne blitt fremstilt for hver av mine informanter. Modellen for språklandskapet viser at språkene som eksisterer i informantenes hverdag ikke bare omhandler språkene som snakkes i den umiddelbare familien, men også språkene som snakkes i foreldrenes nettverk, i informantenes egne nettverk og språkene som snakkes når informantene kommuniserer med slekt i utlandet.

For hvert miljø informanten beveger seg innenfor, er det ulike faktorer som påvirker hvilke språk som blir benyttet. Språket innenfor familien kan ha sammenheng med hvor lang botid den utenlandske forelderen har hatt i Norge og hvorvidt foreldrene har skilt lag i løpet av oppveksten. I de tilfellene der den utenlandske forelderen har hatt lang botid i Norge og har hatt svært gode norskkunnskaper, som er tilfellet med Hana, Andres, Elisabet og Ann, har språket i familien vært norsk og ikke engelsk. For informantene som har foreldre som enten har gått fra hverandre eller som ikke har bodd sammen, har innflytelsen fra den utenlandske forelderens språk blitt påvirket av hvilken forelder de har vokst opp med. Andre former for språkinnflytelse kommer i form av språkbruk med søsken og venner. Alle informantene forteller at språket som snakkes mellom søsknene er norsk/svensk. De informantene som har hatt kontakt med andre barn som har samme bakgrunn, eller som har venner som har det utenlandske språket som sitt morsmål, forteller at de også snakker norsk/svensk sammen. *«Hvis vi er i en, la oss si en somalisk gjeng her da, alle er norske ungdommer, vi snakker bare norsk sammen. Vi snakker ikke somalisk».* Utsagnet kommer fra Hana som har flere venner som er fra Somalia og som hun kan praktisere språket med. Også Rebecca og Alice, som har hatt kontakt med andre barn med samme bakgrunn under oppveksten, forteller at barna snakket svensk seg i mellom. Dette reflekterer et generelt funn av bruk av majoritetsspråk i

studier av språkbruk blant barn i immigrantfamilier (Berge, 2012; Portes & Hao, 1998; Filmore, 1991).

I tillegg til at det eksisterer mange språk i de fleste av informantenes hverdag, er det ingen av informantene (med unntak av Rikard) som har vokst opp i en kontekst som fasiliterer spesifikt for tospråklighet på norsk og den utenlandske forelderens morsmål. I både Filippinene og Malaysia er engelskkunnskapene i befolkningen generelt sterke (Foo & Richards, 2004; Gonzales, 1998). Informantene som har en forelder fra disse landene forteller at de kan benytte engelsk i kommunikasjon med slekten og at de selv er tospråklige i norsk og engelsk. Morsmålet er derfor ikke en nødvendig brikke for å opprettholde kontakt med familie, og dette kan ha bidratt til familiens språkvalg.

Opplevde hindringer mot språkinnflytelse.

Selv om språkene eksisterer i informantenes hverdag, har svært få av informantene fått mulighet til å utvikle det potensialet som har vært til stede for å beherske språket, og de gir rike beskrivelser av hva de opplever som hindringer både for å ha lært og for å bruke det de har av språkkunnskaper. De opplevde hindringene dreier seg både om informantenes motvilje til å bruke språket, hvilke anbefalinger foreldre kan ha fått om hvilke språk som bør benyttes i hjemmet, manglende mulighet for språkundervisning på skole og egenskaper ved situasjonene der en kunne tenke seg at språket blir benyttet.

Undertema A: Vilje til å praktisere språket. Flere av informantene forteller om ulike språklæringsstrategier foreldrene tok i bruk for at de skulle lære den utenlandske forelderens morsmål. I noen tilfeller var dette iverksatt gjennom OPOL-strategien, mens andre hadde deltatt på språkundervisning enten i helgene eller etter skoletid. Ingen av strategiene ble opprettholdt over lengre tid og språket i familiene endte i hovedsak opp med å bestå av norsk/svensk og i noen tilfeller engelsk. Et gjennomgående funn i intervjuene var at informantene motsatte seg bruk av den utenlandske forelderens morsmål, uavhengig av språklæringsstrategi. Et tilfelle hvor OPOL-strategien bidro til tospråklighet, var i Emmas fortelling. I hennes familie hadde moren snakket engelsk til barna, selv om morens førstespråk var kantonesisk⁴. Emma utviklet aktiv tospråklighet i engelsk og norsk, men ikke morens morsmål. Emma forteller også at da hun kom i tenårene fikk behov for å snakke norsk til moren, og at hun opplever å ha en «sperre» for å snakke engelsk til henne. Selv om strategien var vellykket i Emmas tilfelle, reflekterer dette et generelt funn at barn i tospråklige

⁴ I Kina snakkes det over flere hundre ulike dialekter (Louie, 2008). Kantonesisk er en av disse, og snakkes av rundt 62 millioner mennesker i Kina. De ulike dialektene er svært forskjellige (Louie, 2008). Emmas mor tilhører en kinesisk minoritet i Malaysia, og snakket også malaysisk før hun flyttet til Norge.

familier motarbeider OPOL-strategien (Arnberg, 1987; Takeuchi, 2006; Timofeeva & Wold, 2012; Shin, 2010; Yamamoto, 2001), noe som også kan ses i tilknytning til de øvrige informantenes motvilje mot å benytte den utenlandske forelderens morsmål.

Fire av informantene fikk mulighet til å delta i språkundervisning, og en felles beskrivelse for dem er at de som barn hadde liten interesse for å lære språket. Det knyttet de både til at det var andre aktiviteter de ønsket å bruke tiden sin på, og til et ønske om ikke å være annerledes, slik Tobias og Ann beskriver:

Tobias: Jeg gikk på japanskkurs før jeg begynte på skolen. Men når jeg begynte på skolen så hadde jeg ikke lyst til å fortsette med det. Og det eh, ja, angrer litt på det i dag men jeg så vel ikke helt verdien i det akkurat der og da. Da hadde jeg heller lyst til å fly rundt ut og leke og sånne ting.

Ann: Jeg gikk på søndagsskole faktisk for å lære meg kinesisk men eh, så dum som jeg var så var jeg ikke så interessert i det når jeg var liten. Jeg tenkte ikke på meg som kinesisk. Jeg var sånn nei eh, jeg følte at jeg ville være som alle andre egentlig tror jeg.

Sitatene belyser hvordan den manglende interessen de hadde som barn er noe de angrer på i dag. Flere av informantene beskrev også hvordan foreldrene aksepterte barnas motvilje mot å lære/praktisere språket. Noen av informantene forteller at foreldrene anså andre forhold i barnets liv for å være viktigere enn å lære mors/farsmålet, noe som kan ha bidratt til at foreldrene har valgt å ikke opprettholde språklæringsstrategiene. At informantene fikk mulighet til å distansere seg fra språket som barn, kan ha bidratt til at terskelen for å praktisere språket som voksne blir høyere. Videre forteller informantene at ingen av de nordiske foreldrene behersker språket til den utenlandske forelderen. Dette kan også ha bidratt til vanskeligheter med å overføre morsmålet, ettersom de beste forutsetningene for språkoverføring foreligger i familier der begge foreldrene behersker hverandres språk og minoritetsspråket snakkes i familien (Pearson, 2007; De Houwer, 2007; Yamamoto, 2001).

Undertema B: Påvirkning fra rådgivningsapparat/skole. To informanter fortalte om hindringer utenfor familiesituasjonen som begrenset innflytelsen av mors/farsmålet. For Elisabeth gjaldt det hvilke anbefalinger som ble gjort for flerspråklige familier når det gjaldt hvilket språk som burde snakkes til barna. Elisabeth forteller at foreldrene ble oppfordret til å snakke svensk med barna sine, for å sørge for at barna fikk utviklet gode svenskferdigheter.

Caroline: Men snakker pappaen din, eller hva snakket dere da du var liten, hva var---

Elisabet: Ja då eh, vi prata ju svenska eller, min mamma, när vi var helt små så eh, prata hon ju mer norsk, men eh sen så prata vi alla svenska da.

Caroline: Og pappaen din også snakket svensk?

Elisabet: M-mm. Han er ju, han prater ju veldigt bra svenska så eh, och på den tiden i Sverige så var det veldigt viktig, dom prata mycke om det at man skulle, at man skulle satsa på svenska och sånn der. Så det er många med min bakgrunn i Sverige som har, som tydiligen har fått læra seg at man ska prioritera svenskan.

Et annet eksempel på hindringer som primært handler om skoleapparatet er tilgangen på språkundervisning. Lovgivning rundt morsmålsopplæring har gjennomgått mange endringer i den norske skolen, og det har eksistert uregelmessigheter i hvordan morsmålsundervisningen ble gjennomført ved ulike skoler, både i Norge og i Sverige (Ryen et. al., 2009; Tuomela, 2002). Mulighet for morsmålsundervisning var ikke til stede for alle informantene og har i Sverige blant annet vært preget av reguleringer som tar hensyn til hvor mye språket brukes i hjemmet og antall barn som ønsker morsmålsundervisning (Tuomela, 2002). Et eksempel fra Alice viser at det også kan være vanskelig for den utenlandske forelderen å forstå informasjonen som gis fra skolen. Alice forteller at faren var lite til stede i oppveksten, og dette bidro til at det stort sett var mor som deltok på foreldremøter og andre informasjonsmøter på skolen. Morens begrensede svenskkunnskaper kunne vanskeliggjøre situasjonen.

Alice: Så att när vi var yngre og sånt, i skolan så fikk me ju alltid for frågan, er det no spesielt språk man skulle vilja lese i tillegg [...] altså typ, om man var från tvåspråklig, at man kunde liksom få ønska då at få lesa sitt andra språk også, men det var ju aldri [...] det var ju inte alls stor for frågan for å læra sej thailandska liksom. [...] Det var inte bara två barn som fikk lesa det, så att. [...] Det var ju sånn hur stort efterfrågan det var. [...]

Caroline: Men har det vært, har moren din tatt deg på sånn, thailandskkurs for eksempel, egen skole

Alice: Nei det har hon inte gjort, som sagt, vi såg ju på möjlighetarna men, ja. Hon förstog ju inte heller så mycke, det har ju, det var ju alltid, lite tråktigt liksom, när man var yngre og så her, at hon kunde ju inte alltid forstå, svenska så här från lärarna og allting. Det var ju veldigt avanserad.

I Alices eksempel er det ikke bare problemer med skolens kapasitet for å gi undervisning, men også problemer knyttet til morens kommunikasjon med skolen. Siden informantene i denne studien har et bredt aldersspenn, har noen av dem fått tilbudet om morsmålsundervisning og andre har hatt foreldre som har igangsatt undervisning gjennom andre kanaler. To av informantene, Rebecca og Emma, har hatt morsmålsundervisning på engelsk, men ikke på den utenlandske forelderens morsmål. Både Rebecca og Emma har engelsk som førstespråk, selv om dette er et annet språk enn deres utenlandske forelders morsmål. Dette belyser også noe av kompleksiteten ved definisjonen av et morsmål (Skutnabb-Kangas, 1981).

Undertema C: Skillet mellom forståelse og praksis. Et mønster som gjentok seg i mange av informantenes beskrivelser av egen språkpraktisering på mors/farsmålet, er et opplevd skille mellom å forstå språket og selv å kunne snakke det. Mange informanter sa eksplisitt at de ikke kunne snakke språket, likevel beskrev de situasjoner hvor de både forstod samtaler og brukte språket aktivt selv. Det opplevde skillet mellom å forstå og å snakke rommer ulike grader av både forståelse og praksis. Noen av informantene kunne forstå enkelte ord på mors/farsmålet, men ikke hele setninger eller samtaler. Andre kunne forstå deler av samtaler, og også ta del i samtalen dersom den dreide seg om enklere tema. Skillet mellom å forstå og snakke/praktisere språket var betydningsfullt på ulike sosiale arenaer fordi det bidro til ulike former for utestengelse fra et fellesskap. Dette kunne dreie seg om å bli utelukket fra samtaler som familiemedlemmene hadde, eller om opplevelsen av å ikke riktig bli inkludert i samfunnet i den utenlandske forelderens hjemland. I tillegg til dette kunne de passive språkkunnskapene bli forsterket gjennom problemer med å uttale de ordene man faktisk kan, eller ved at de man forsøker å praktisere språket med går over til å snakke et språk som man begge behersker for å bedre kommunikasjonen.

Emma: Også snakker de ofte kinesisk seg i mellom hvis ikke de vil at vi skal forstå hva de snakker om eller, eller de tenker ikke over det de bare, sier ting også, ja. Også jeg er blitt så vant til å på en måte ikke nødvendigvis forstå alt som blir sagt, det er på en måte bare en sånn, ja. Det er jeg vant til. [...] Også har man kanskje lært seg å kjenne igjen visse ord da, så for eksempel da, hvis de sa ordet for jente så skjønnte jeg av og til at det var meg de snakket om. Eller at jeg av og til kunne fange opp på en måte essensen i det som ble sagt uten at jeg forstod ordrett.

Caroline: Og det gjør du fortsatt, du forstår enkelte

Emma: Enkelte ord og ja, også sånn, enkelte uttrykk og sånn da. Men veldig lite fordi jeg ikke har vært eksponert for det.

Caroline: Nei. Har du prøvd å snakke det, sånn

Emma: Jeg har prøvd å si ting og da er det ingen som forstår hva jeg sier fordi jeg bommer på tonen.

Emmas beskrivelse belyser både hvordan mors/farsmålet kan bli brukt som et ekskluderende språk blant andre familiemedlemmer, og hvordan det er vanskelig for å henne å praktisere språket selv om hun forstår deler av det. En lignende situasjon blir også beskrevet av Andres, hvor han forteller om hvordan familiemedlemmene gjerne går over til å snakke engelsk til ham når han har problemer med språkets grammatikk. Andres beskrev tidligere i intervjuet at han forstod det meste av den filippinske dialekten tagalog, og at han også forstår deler av de andre språkene som snakkes i Filippinene.

Caroline: Men familien din i Filippinene snakker de stort sett tagalog når de snakker med deg eller?

Andres: De snakker engelsk. Ja så det er, greiest for alle. Men eh, det er vel mere jeg som snakker tagalog til dem for det at jeg da skal prøve å lære og så blir jeg retta på også ja, så blir det, så går vi over til engelsk da.

Andre hindringer mot å snakke språket kunne komme i form av en frykt for å ikke snakke språket godt nok. Alice, som hadde selv sa at hun alltid hadde forstått deler av det thailandske språket, fortalte at hun ikke ville snakke det selv fordi hun gjerne ville at språket skulle høres riktig ut. Både korrekt uttale og grammatikk opplevde hun som viktig, og i mangel av noen som kunne lære henne språket lot hun ofte være å bruke det hun kunne. Hun fortalte også om hvordan man lett ble evaluert og bedømt av andre familiemedlemmer dersom hun skulle forsøke å snakke språket.

Skillet mellom forståelse og aktiv bruk, kan ses i sammenheng med skillet mellom aktive og reseptive ferdigheter på et språk (Baker, 2006; Svendsen, 2009). At informantene kan forstå deler av samtaler kan ses som en form for reseptive ferdigheter, og slik sett representerer dette en form for passiv tospråklighet (Baker, 2006). Å utvikle tospråklighet krever at man både får mye tilførsel av minoritetsspråket, og at man blir gitt muligheter til å bruke det. Den sirkulære prosessen, der bruk påvirker kompetanse og kompetanse påvirker bruk (Pearson, 2007; Bohman et.al., 2010), ser for informantene ut til å befinne seg i en negativ sirkel. Ettersom de kan forstå språket, men ikke opplever at de har mulighet til å

bruke det, forblir de reseptive kunnskapene nettopp reseptive. Det at øvrige familiemedlemmer går over til å snakke et språk de begge behersker, er på den ene siden noe som bidrar til å opprettholde kommunikasjon og samtidig noe som hindrer informantene i å gjøre en aktiv bruk av språkkunnskapene sine.

Avsluttende diskusjon

Hva vil det si å vokse opp med foreldre fra ulike land, når den ene forelderen er norsk og den andre forelderen kommer fra enten Asia eller Afrika? I arbeidet med dataene har jeg ønsket å få frem informantenes stemmer, og være tro mot deres fortellinger. Informantene er først og fremst norske eller svenske statsborgere, flesteparten av dem er født i Norge eller Sverige, og de har hatt hele sin oppvekst i Norden. Som nordmenn eller svensker med én utenlandsk forelder er de nettopp dette: *nordmenn/svensker* med én forelder fra utlandet. Like fullt er perspektiver knyttet til hvordan informantene opplever sin etniske bakgrunn og hvordan de opplever at andre mennesker forholder seg til den, sentrale trekk ved informantenes fortellinger. De seks hovedtemaene som fremkom gjennom tematisk analyse har nær sammenheng med hverandre, og belyser disse to perspektivene fra ulike vinkler.

Selvbeskrivelser, etnisk identitet og tilhørighet

I lys av resultatene på dette området er det tre observasjoner jeg i første omgang vil påpeke: For det første, at informantene er stolte av sine tilhørigheter, og mange av dem kan sette pris på å redegjøre for bakgrunnen sin. For det andre, deres tilhørighet til kulturen varierer og variasjonen må forstås i lys av de ulike oppvekstkontekstene. Sist vil jeg fremheve at informantene opplever en kompleks situasjon når de blir spurt hvor kommer fra, og spørsmålet kan forstås på ulike måter.

Spørsmålet «hvor kommer du fra?» er et spørsmål mange mennesker som tilhører en synlig minoritet og bietniske personer kan oppleve å få (Bradshaw, 1992; Morken & Dalen, 2013; Jackson, 2012; Kelcholiver & Leslie, 2007). Dette er et tilsynelatende enkelt spørsmål som for mine informanter har et komplekst svar. Avhengig av spørsmålets formulering og situasjonen rundt, kan det enten oppleves som en vennlig interesse for å vite mer om dem, eller som en utestengelse fra et norsk fellesskap. Det kan også være utfordrende å gi den som stiller spørsmålet et tilfredstillende svar. Noen opplever følgespørsmål om hvor de er født, hvilke språk de snakker og hvor mye de kjenner av den utenlandske kulturen. Det kan synes som om deres norskhet eller utenlandskhet i slike situasjoner blir tatt opp til vurdering. Definisjoner på norskhet har man sett at knyttes til opphav, kulturell praksis og politisk tilhørighet (Lynnebakke & Fangen, 2011). Mens mine informanter redegjør for sin etniske

tilhørighet, kan det oppstå situasjoner der de enten blir definert av andre som utenlandske, eller som eksplisitt norske. Ingen av disse definisjonene kan synes tilfredstillende i lys av informantenes sammensatte etniske bakgrunn. Resultatene viser at noen ganger kan svaret på spørsmålet om hvor man kommer fra, komme i konflikt med ens opplevde kulturtilhørighet. Dette betyr likvel ikke at informantene ikke setter pris på bakgrunnen sin, men det belyser snarere hvor komplekst forhold mellom etnisk selvbeskrivelse, etnisk identitet og kulturtilhørighet er.

Informantene kan oppleve å identifisere seg med andre mennesker med samme etnisk tilhørighet som sin utenlandske forelder, andre synlige minoritet i Norge/Sverige og andre nordmenn/svensker generelt. De har et bredt spekter av identifiseringer tilgjengelig ettersom de selv ikke tilhører en enkel kategori, og blant mine informanter ser det ut til at situasjonelle faktorer gjerne er utslagsgivende om hva slags selvbeskrivelse de bruker og hvilken tilhørighet de opplever. Etnisk identitet slik det blir formulert i blant annet Phinneys rammeverk (1989, 1990, 1992; Phinney et.al., 2001; Roberts et. al., 1999) omhandler etniske selvbeskrivelser, i tillegg til kulturtilhørighet og kulturell praksis. Informantenes etniske selvbeskrivelser reflekterer ikke nødvendigvis i streng forstand en identitet som asiat eller afrikaner. I noen tilfeller er deres etniske selvbeskrivelse et svar på andres menneskers behov for å plassere dem i én etnisk kategori, i andre tilfeller et uttrykk for deres etniske tilhørighet og identitet.

Der min undersøkelse tar opp forhold forbundet med etnisk identitet kan resultatene leses på to måter: De kan enten forstås innenfor en problemorientert tilnærming, der informantenes forhold til den utenlandske kulturen viser en marginal eller problematisk posisjon, eller innenfor en tilnærming der informantenes egne beskrivelser står i fokus og hvor et samspill mellom individet og samfunnet gir en bredere forståelsesramme (Nafstad & Blakar, 2013).

Tidligere internasjonale studier av bietsitet har vektlagt ulike begrensende perspektiver enten i form av stadie/fasemodeller (Poston, 1990; Kich, 1992), og i form av problem-varians- eller ekvivalenstilnærminger (Thornton, 1996). Selv om noen av informantene har opplevd ulike perioder i livet der de ønsket å hevde en norsk eller svensk tilhørighet og identitet, er dette ikke en erfaring som kan tillegges alle informantene. Slik sett blir Postons (1990) modell begrensende i et forsøk på å forstå opplevelser og erfaringer innenfor en variert gruppe.

I andre tilnærminger anlegges et mer økologisk perspektiv der omgivelsene ses som betydningsfulle i tilknytning til hvilke identitetsposisjoneringer en bietsisk person kan oppleve at er tilgjengelig (Rockquemore, 1998). Det økologiske perspektivet gjør det mulig å

se hvordan ulike situasjoner kan bidra til forskjellige former for identifisering, både i informantenes oppvekst og i deres voksne liv. I likhet med andre former for sosial identitet, kan de ulike identifiseringene skifte over tid, avhengig av kontekstene man befinner seg i (Verkuyten, 2005). Et slikt perspektiv muliggjør også å se på forutsetningene informantene har hatt for kulturkontakt og opplevelse av kulturtilhørighet. Noen av informantene opplever seg selv som flerkulturelle, mens andre opplever at de har hatt for lite kontakt med den utenlandske kulturen til å kunne identifisere seg selv som flerkulturell. Typologiene jeg har vist til beskriver ulike identifiseringsvalg og muligheter bietniske personer og mennesker med en synlig minoritetsbakgrunn opplever å kunne plassere seg innenfor. Resultatene i denne undersøkelsen viser hvordan oppvekstenkonteksten bidrar til at de ulike formene for identifiseringer finner sted. Verken stadie/fasemodellene eller typologiene kan fullt ut belyse rikdommen i de ulike opplevelsene informantene har i tilknytning til sin oppvekst og erfaringer med andres reaksjoner på deres sammensatte etniske bakgrunn.

Nivåer av forståelse for utvikling av språkferdighetene

For flere av informantene har språk en sentral rolle, uavhengig av om de kjenner sin utenlandske forelders språk eller ikke. Et fellestrekk er at få av dem ønsket å lære den utenlandske forelderens morsmål under oppveksten. Tospråklig oppdragelse er en krevende oppgave både for foreldre og barn (Arnberg, 1987; De Houwer 2007; Pearson, 2007) og språkovertøring mellom generasjoner er preget av mange utfordringer (Bohman et.al., 2010; Portes & Hao, 1998; Pearson, 2007; Shin, 2010; Timofeeva & Wold, 2012). At informantene ikke kjenner den utenlandske forelderens språk gjenspeiler og belyser noen bidragsytende faktorer til disse utfordringene. Minst tre nivåer av forståelse må legges til grunn her:

Det første er forståelse for språklandskapet til den enkelte informant. Det andre nivået er forståelse for språksituasjonen i den utenlandske forelderens hjemland. Det tredje nivået omhandler tilgang på, og deltakelse i, morsmålsundervisning. Dette er tre områder som befinner seg på både mikro, meso og makronivå. De har berørt informantene i ulik grad og vært bidragsytende til både lav motivasjon for å lære språket samt opplevde hindringer mot bruk av språket, og har betydning for informantenes opplevde begrensede kunnskaper på morsmålet. De bidragsytende faktorene er interrelaterte: Informantenens språklandskap berøres av språksituasjonen i den utenlandske forelderens hjemland, noe som i sin tur påvirker valgene for hvilket språk som skal videreutvikles og informantens egen motivasjon for å lære språket. Dersom språket til den utenlandske forelderens snakkes av få mennesker i nærområdet kan dette igjen påvirke mulighet for språkundervisning.

Flere studier påpeker en nær sammenheng mellom språk og etnisk identitet (Hubbard & Utsey, 2015; Pao, et.al., 1997; Phinney, et.al., 2001; Saenz, et.al., 1995; Shin, 2010).

Sammenhengen ses ofte i tilknytning til språkets positive påvirkning for utvikling av etnisk identitet. I noen av mine informanters beskrivelser knyttes manglende motivasjon til å lære den utenlandske forelderens morsmål seg til et ønske om å ikke skille seg ut. Men dette kan ikke entydig skilles fra andre opplevde hindringer, som fravær av nødvendigheten ved morsmålskunnskapene, endringer i familiens bosituasjon, foreldres valg av språk i familien, rådgivningsapparat og tilgang til morsmålsopplæring i skoleregion. Selv om potensialet for å bli kjent med den utenlandske forelderens morsmål har vært til stede for samtlige informanter, har forhold både innenfor og utenfor informantens kontroll bidratt til at de i dag opplever å ha begrensede kunnskaper på språket. I likhet med at det er vanskelig å bli kjent med en kultur i et land man ikke vokser opp i, er det vanskelig å bli kjent med et språk som ikke har en stabil tilstedeværelse.

Videre spiller språket en rolle når det gjelder informantenes opplevelse av tilhørighet til den utenlandske forelderens kultur. Ikke alle informantenes utenlandske foreldre kommer fra et land med sterke engelskkunnskaper. For dem kan manglende språkkunnskaper oppleves som en hindring for en tilhørighet til kulturen. Studier påpeker hvordan aktiv bruk av språket påvirker språkkunnskaper i en positiv retning og vektlegger verdien av mye tilførsel av minoritetsspråket (Bohman, et.al., 2010; Pearson, 2007; Yamamoto, 2001). Det kan trekkes en parallell her til utvikling av kulturtilhørighet, der kulturkontakt bidrar til kjennskap til kulturen, noe som i sin tur påvirker opplevelse av kulturtilhørighet og et ønske om mer kulturkontakt. Språkkunnskaper kan ses som en del av hva kulturkontakt innebærer, og språkferdigheter kan bidra til en sterkere opplevelse av kulturtilhørighet. Dette var imidlertid ikke et stabilt tilstedeværende ønske blant informantene under oppveksten.

Styrker og svakheter ved undersøkelsen

En kvalitativ undersøkelse har gjort det mulig å inngående studere informantenes erfaringer og refleksjoner rundt opplevelser de har hatt som er meningsfullt for dem (Willig, 2008). Dette hadde ikke vært mulig gjennom en kvantitativ undersøkelse. Den kvalitative tilnærmingen er derfor en av styrkene ved denne undersøkelsen. Ettersom studien er eksplorerende, har både forskningsspørsmål og utvalgsriterier hatt en bred utforming. Dette har bidratt til stor variasjon i datamaterialet, noe jeg ser som en styrke da man fra norsk forskning generelt vet lite om denne gruppen. Like fullt representerer variasjonen en utfordring, informantene representerer et bredt spekter av kulturelle og etniske tilknytninger

og utvalget representerer et bredt aldersspenn. Med et smalere utvalg vil man kanskje fange opp andre nyanser i datamaterialet.

Utvalget

I utvalgskriteriene la jeg vekt på at den ene forelderen må komme fra Afrika eller Asia, og slik sett tilhøre en synlig minoritet. Dette kan ha påvirket informantenes refleksjoner rundt etnisitet og identitet i intervjuene, og ledet informantene til å snakke om disse temaene. Samtidig forstår jeg informantene dithen at de opplevde intervjuene som en anledning til å uttrykke seg om forhold som var betydningsfulle for dem. Ettersom bietniske i Norge tidligere ikke har blitt studert eksplisitt, ser jeg denne undersøkelsen som en mulighet for deres stemmer til å bli hørt. Utvalget består også av svenske informanter. Det svenske samfunnet har likheter med det norske på mange områder, likvel kan det være forskjeller her som ikke har blitt fanget opp i denne studien.

Refleksivitet

Min rolle som forsker kan ikke entydig skilles fra meg som person, verken i mitt møte med informantene eller i omgangen med datamaterialet (Mason, 2002; Willig, 2008). Min bakgrunn kan ha preget denne undersøkelsen på to måter. Det kan ha preget hva informantene ønsket å dele med meg og hvordan de har valgt å formulere seg. I tillegg kan det ha preget min fortolkning av intervjuene, gjennomgang av litteratur og teoretiske perspektiver. Min bakgrunn kan ha bidratt til en fortrolighet i intervjusituasjonen (Caballero, 2014), men det skjeve maktforholdet i en intervjusamtale gjør at dette kan fortone seg som problematisk (Cabellero, 2014; Kvale & Brinkmann, 2009). I intervjuene har jeg forsøkt å la informantenes meningsforståelse være det bærende i analyseprosessen og slik sett ivareta det Kvale & Brinkmann (2009) formulerer som en etisk objektivitet. Debriefingen ga også informantene anledning til stille meg spørsmål, for slik sett å minske det skjeve maktforholdet. I arbeidet med undersøkelsen har vært viktig for meg å formidle en faglig objektivitet i engasjementet med eksisterende litteratur på feltet og i analysen av datamaterialet. Det kan likevel ikke utelukkes at min personlige bakgrunn kan ha påvirket undersøkelsen fra dens tidlige utforming til det endelige produktet (Kvale & Brinkmann, 2009; Willig, 2008)

En kvalitativ undersøkelse basert på intervjuer er også en tilnærming som baserer seg på det informantene forteller om sine opplevelser i retrospekt. Det jeg får vite gjennom intervjuene er hvordan informantene i ettertid reflekterer rundt erfaringer og opplevelser som ikke kan observeres direkte. Likevel opplever jeg disse refleksjonene som verdifulle i seg selv.

Veien videre

Etter gjennomføringen av denne undersøkelsen sitter jeg igjen med flere spørsmål. Det første spørsmålet omhandler faglig terminologi. Arbeidet med undersøkelsen har vist at det kan være utfordrende å behandle et tema faglig når det ikke finnes et ord for å beskrive fenomenet. I undersøkelsen har jeg brukt begrepet bietnisk om personer med foreldre fra ulike land. Hva som er et godt begrep, er det ingen konsensus om. Det kom frem at informantene selv bruker ord som blanding, blandbarn, halvt-halvt, mixed og eurasier for å beskrive seg selv. Flere av informantene opplevde at et ord for å betegne dem som gruppe kunne bidra positivt til å belyse deres tilstedeværelse i samfunnet. Det kunne være interessant å bedre få undersøkt om bietniske personer generelt i Norge ønsker et ord for å beskrive seg selv, utenfor kategorien norsk/utlending. Dette vil være interessant uavhengig av om man er synlig bietnisk eller ikke. Ved at vi ikke har et ord som beskriver dem kan deres erfaringer og opplevelser i noen grad sies å bli kamuflert.

Resultatene fra undersøkelsen viser en nær sammenheng mellom språk, tilhørighet og identitet. For fremtidige studier kan det være interessant å se på hvordan oppveksten oppleves blant mennesker som har foreldre fra ulike land der den utenlandske forelderen *ikke* kommer fra en synlig minoritet, og deres forhold til språk, identitet og tilhørighet. I amerikanske studier av bietniske, skilles personer med foreldre som har lik hudfarge fra personer med foreldre med ulik hudfarge. For førstnevnte gruppe anses etnisk identitet som mer av et valg enn for sistnevnte gruppe (Rockquemore & Brunsma, 2002). Sammenlignende studier av disse gruppene i en norsk kontekst kan bringe inn verdifulle perspektiver på etnisk identitet.

Videre har informantene i denne undersøkelsen vokst opp i miljøer der majoriteten har bestått av etnisk nordmenn/svensker. Ettersom globalisering tiltar, vil samfunnet bli stadig mer heterogent og flere kulturer vil komme i kontakt. Fremtidig studier vil dra nytte av å søke forståelse rundt oppveksterfaringene blant bietniske personer som vokser opp i dag, og blant bietniske som vokser opp i etnisk heterogene miljøer.

Dette er bare noen av de videre spørsmålene som kan genereres fra denne undersøkelsen. Studien viser at de språklige kategoriene som benyttes for å betegne etniske tilhørigheter kan være begrensende for mennesker med en sammensatt etnisk bakgrunn. Den viser også hvordan eksisterende forståelsesrammer for kulturell og etnisk tilknytning ikke fullt ut belyser de rike erfaringene bietniske personer kan oppleve. Mer forskning på feltet er svært aktuelt ettersom stadig flere mennesker vokser opp med mer enn én etnisk eller kulturell tilknytning.

Litteraturliste

- Ahnallen, J. M., Suyemoto, K. L., & Carter, A. S. (2006). Relationship Between Physical Appearance, Sense of Belonging and Exclusion, and Racial/Ethnic Self-Identification Among Multiracial Japanese European Americans. *Cultural Diversity and Ethnic Minority Psychology*, 12(4), 673-686. doi:10.1037/1099-9809.12.4.673
- Alsaker, F. D., & Kroger, J. (2006). Self concept, self-esteem and identity. I S. Jackson & L. Goossens (red.), *Handbook of adolescent development* (s. 90-117). Hove, East Sussex: Psychology Press.
- Arbeids- og inkluderingsdepartementet. (2007). *Et inkluderende språk*. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/et-inkluderende-sprak/id479767/>
- Arnberg, L. (1987). *Raising children bilingually : The pre-school years*. Clevedon: Multilingual Matters.
- Baker, C. (2006). *Foundations of bilingual education and bilingualism* (4. utg.). Clevedon: Multilingual Matters.
- Baker, C. (2014). *A parents' and teachers' guide to bilingualism* (4. utg.). Clevedon: Multilingual Matters.
- Baumeister, R. F. (2011). Self and identity: A brief overview of what they are, what they do, and how they work. *Annals of the New York Academy of Sciences*, 1234(Oktober 2011), 48-55. doi:10.1111/j.1749-6632.2011.06224.x
- Berge, H. (2012). *Fra tospråklig til ettspråklig? Om en flerspråklig oppvekst og den språklige livssituasjonen blant minoritetsspråklige studenter i høyere utdanning*. (Masteroppgave), Universitetet i Oslo. Hentet fra <https://www.duo.uio.no/handle/10852/35187>
- Bohman, T. M., Bedore, L. M., Pena, E. D., Mendez-Perez, A., & Gillam, R. B. (2010). What You Hear and What You Say: Language Performance in Spanish-English Bilinguals. *International Journal of Bilingual Education and Bilingualism*, 13(3), 325-344. doi:10.1080/13670050903342019
- Bradshaw, C. K. (1992). Beauty and the beast: On racial ambiguity. I M. P. P. Root (red.), *Racially mixed people in America* (s. 77-88). Newbury Park, Calif: Sage Publications.
- Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77-101. doi:10.1191/1478088706qp063oa

- Bronfenbrenner, U. (1977). Toward an experimental ecology of human development. *American Psychologist*, 32(7), 513-531. doi:10.1037/0003-066X.32.7.513
- Bronfenbrenner, U. (1979). *The ecology of human development : Experiments by nature and design*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press.
- Bronfenbrenner, U. (1986). Ecology of the Family as a Context for Human Development: Research Perspectives. *Developmental Psychology*, 22(6), 723-742. doi:10.1037/0012-1649.22.6.723
- Brottveit, Å. (1999). *Jeg ville ikke skille meg ut! Identitetsutvikling, ekstern kategorisering og etnisk identitet hos adopterte fra Colombia og Korea*. Oslo: Universitetet.
- Brunsma, D. L., & Rockquemore, K. A. (2001). The New Color Complex: Appearances and Biracial Identity. *Identity: An International Journal of Theory and Research*, 1(3), 225-246. doi:10.1207/S1532706XID0103_03
- Caballero, C. (2014). Mixed emotions: Reflections on researching racial mixing and mixedness. *Emotion, Space and Society*, 11, 79-88. doi:10.1016/j.emospa.2013.07.002
- Christian, M. (2000). *Multiracial identity : An international perspective*. Basingstoke: Macmillan press.
- Chryssochoou, X. (2004). *Cultural diversity : Its social psychology*. Malden, Mass.: Blackwell.
- Cooley, C. H. (1902). *Human nature and the social order*. New York: Charles Scribner's sons.
- Daugstad, G. (2006). *Grenseløs kjærlighet? Familieinnvandring og ekteskapsmønstre i det flerkulturelle Norge*. (SSB-rapport 2006-39). Hentet fra https://www.ssb.no/a/publikasjoner/pdf/rapp_200639/rapp_200639.pdf
- De Houwer, A. (2007). Parental Language Input Patterns and Children's Bilingual Use. *Applied Psycholinguistics*, 28(3), 411-424. doi:10.1017/S0142716407070221
- Den katolske kirke. (u.å. [1994]). Den katolske kirkes katekisme. Hentet fra <http://www.katolsk.no/tro/kkk>
- Dzamarija, M. T. (2008). Hva skal «innvandrerene» hete? Definisjoner og betegnelser i innvanderstatistikken. *Samfunnsspeilet*, 22(4), 62-65. Hentet fra <https://www.ssb.no/a/samfunnsspeilet/utg/200804/ssp.pdf>
- Dzamarija, M. T. (2014). *Oversikt over personer med ulik grad av innvandringsbakgrunn* (SSB-rapport 2014-16). Hentet fra <http://ssb.no/befolkning/artikler-og-publikasjoner/oversikt-over-personer-med-ulik-grad-av-innvandringsbakgrunn>

- Eriksen, T. H. (1997). *Flerkulturell forståelse*. Oslo: Tano Aschehoug.
- Eriksen, T. H. (2006). Etterord. Eksilantens styrke. I I. Frønes, S. Alghasi, & K. Fangen (red.), *Mellom to kulturer* (s. 226-231). Oslo: Gyldendal akademisk.
- Fillmore, L. W. (1991). When learning a second language means losing the first. *Early Childhood Research Quarterly*, 6(3), 323-346. doi:10.1016/S0885-2006(05)80059-6
- Fillmore, L. W. (2000). Loss of Family Languages: Should Educators Be Concerned? *Theory into Practice*, 39(4), 203-210. doi:10.1207/s15430421tip3904_3
- Foo, B., & Richards, C. (2004). English in Malaysia. *RELC Journal: A Journal of Language Teaching and Research*, 35(2), 229-240. doi:10.1177/003368820403500209
- Glørud, R. J. S., & Kleppestø, I. M. (2015). "Du er ikke norsk, det kan du ikke være" - En samfunnspsykologisk analyse av den transnasjonale identiteten: et jeg mellom identiteter. (Masteroppgave), Universitetet i Oslo. Hentet fra <https://www.duo.uio.no/handle/10852/44711>
- Gonzalez, A. (1998). The Language Planning Situation in the Philippines. *Journal of Multilingual and Multicultural Development*, 19(5), 487-525. doi:10.1080/01434639808666365
- Grosjean, F. (1989). Neurolinguists, beware! The bilingual is not two monolinguals in one person. *Brain and Language*, 36(1), 3-15. doi:10.1016/0093-934X(89)90048-5
- Grove, K. (1991). Identity development in interracial, Asian/white late adolescents: Must it be so problematic? *Journal of Youth and Adolescence*, 20(6), 617-628. doi:10.1007/BF01537365
- Hubbard, R. R., & Utsey, S. O. (2015). A Qualitative Study of Biracial Identity Among Afro-Germans Living in Germany. *Identity: An International Journal of Theory and Research*, 15(2), 89-112. doi:10.1080/15283488.2015.1023438
- Jackson, K. F. (2012). Living the Multiracial Experience: Shifting Racial Expressions, Resisting Race, and Seeking Community. *Qualitative Social Work*, 11(1), 42-60. doi:10.1177/1473325010375646
- Kavli, H. C., & Nadim, M. (2009). *Familiepraksis og likestilling i innvandrede familier* (Fafo-rapport 2009:39). Hentet fra <http://www.fafo.no/index.php/nb/zoo-publikasjoner/fafo-rapporter/item/familiepraksis-og-likestilling-i-innvandrede-familier>
- Kelcholiver, K., & Leslie, L. (2007). Biracial Females' Reflections on Racial Identity Development in Adolescence. *Journal of Feminist Family Therapy*, 18(4), 53-75. doi:10.1300/J086v18n04_03

- Kich, G. K. (1992). The developmental process of asserting a bicultural identity. I M. P. P. Root (red.), *Racially mixed people in America* (s. 305-317). Newbury Park, Calif.: Sage Publications.
- Krange, O., & Øia, T. (2005). *Den nye moderniteten: Ungdom, individualisering, identitet og mening*. Oslo: Cappelen akademisk forlag.
- Kvale, S., & Brinkmann, S. (2009). *Det kvalitative forskningsintervju* (2. utg.). Oslo: Gyldendal akademisk.
- Lanza, E., & Svendsen, B. A. (2007). Tell me who your friends are and I might be able to tell you what language(s) you speak: social network analysis, multilingualism, and identity. *International Journal of Bilingualism*, 11(3), 275-300.
doi:10.1177/13670069070110030201
- Lie, B., & Østby, L. (2004). Har du en utenlandsfødt bestemor eller bestefar? *Samfunnsspeilet*, 18(3), 45-53. Hentet fra <https://www.ssb.no/a/samfunnsspeilet/utg/200403/>
- Louie, K. (2008). *The Cambridge companion to modern Chinese culture*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Lynnebakke, B., & Fangen, K. (2011). Tre oppfatninger av norskhet: Opphav, kulturell praksis og statsborgerskap. *Sosiologi i dag*, 41(3-4), 133-155. Hentet fra <http://ojs.novus.no/index.php/SID/article/view/282/268>
- Mason, J. (2002). *Qualitative researching* (2. utg.). London: Sage.
- Mead, G. H. (1913). The Social Self. *The Journal of Philosophy, Psychology and Scientific Methods*, 10(14), 374-380. doi:10.2307/2012910
- Mead, G. H. (1997[1934]). The self, the I, and the Me. I J. O'Brian & P. Kollock (red.), *The production of reality : Essays and readings on social interaction* (2. utg., s. 298-302). Thousand Oaks, Calif.: Pine Forge Press.
- Morken, I., & Dalen, M. (2013). Hvor er du egentlig fra? Norskhet som utfordring i dagens Norge. *Psykologi i kommunen*, 48(6), 33-43.
- Morken, I., & Dalen, M. (2014). Kan alle bli norske? *Bedre skole*(1), 33-37. Hentet fra <https://www.utdanningsforbundet.no/Fagtidsskrift/--Bedre-Skole/Arkiv/20131/Nr-12009/>
- Nafstad, H. E., & Blakar, R. M. (2013). Community-psykologi: Lokalt og globalt. *Tidsskrift for Norsk psykologforening*, 50(5), 419-425. Hentet fra <http://www.psykologtidsskriftet.no/pdf/2013/419-425.pdf>

- Oikawa, S., & Yoshida, T. (2007). An identity based on being different: A focus on Biethnic individuals in Japan. *International Journal of Intercultural Relations*, 31(6), 633-653. doi:10.1016/j.ijintrel.2007.05.001
- Opplæringsloven. (1998). Lov om grunnskolen og den videregående opplæring, §2-8. Sist endret ved lov 22. juni 2012, nr. 53.
- Pao, D. L., Wong, S. D., & Teuben-Rowe, S. (1997). Identity Formation for Mixed-Heritage Adults and Implications for Educators. *TESOL Quarterly*, 31(3), 622-631. doi:10.2307/3587846
- Pavlenko, A. (2004). 'Stop Doing That, Ia Komu Skazala !': Language Choice and Emotions in Parent—Child Communication. *Journal of Multilingual and Multicultural Development*, 25(2-3), 179-203. doi:10.1080/01434630408666528
- Paxton, A., & Wade, P. (2011). Binational Americans: In their own words. *Global Public Health: An International Journal for Research, Policy and Practice*, 6(3), 320-333. doi:10.1080/17441692.2010.489053
- Pearson, B. Z. (2007). Social Factors in Childhood Bilingualism in the United States. *Applied Psycholinguistics*, 28(3), 399-410. doi:10.1017/S014271640707021X
- Phinney, J. S. (1989). Stages of ethnic identity development in minority group adolescents. *Journal of early adolescence*, 9(1-2), 34-49. doi:10.1177/0272431689091004
- Phinney, J. S. (1990). Ethnic Identity in Adolescents and Adults: Review of Research. *Psychological Bulletin*, 108(3), 499-514. doi:10.1037/0033-2909.108.3.499
- Phinney, J. S. (1992). The Multigroup Ethnic Identity Measure: A New Scale for Use with Diverse Groups. *Journal of Adolescent Research*, 7(2), 156-176. doi:10.1177/074355489272003
- Phinney, J., Romero, I., Nava, M., & Huang, D. (2001). The Role of Language, Parents, and Peers in Ethnic Identity Among Adolescents in Immigrant Families. *Journal of Youth and Adolescence*, 30(2), 135-153. doi:10.1023/A:1010389607319
- Portes, A., & Hao, L. (1998). E Pluribus Unum: Bilingualism and Loss of Language in the Second Generation. *Sociology of Education*, 71(4), 269-294. doi:10.2307/2673171
- Portes, A., & Hao, L. (2002). The price of uniformity: language, family and personality adjustment in the immigrant second generation. *Ethnic and Racial Studies*, 25(6), 889-912. doi:10.1080/0141987022000009368

- Poston, W. S. C. (1990). The Biracial Identity Development Model: A Needed Addition. *Journal of Counseling & Development*, 69(2), 152-155. doi:10.1002/j.1556-6676.1990.tb01477.x
- Prieur, A. (2004). *Balansekunstnere: Betydningen av innvandrerbakgrunn i Norge*. Oslo: Pax.
- Prieur, A. (2010). Fargens betydning ; om rasisme og konstruksjon av etniske identiteter. *Sosiologi i dag*, 40(3), 69-91. Hentet fra <http://ojs.novus.no/index.php/SID/article/view/31/>
- Renn, K. A. (2003). Understanding the Identities of Mixed-Race College Students Through a Developmental Ecology Lens. *Journal of College Student Development*, 44(3), 383-403. doi:10.1353/csd.2003.0032
- Renn, K. A. (2008). Research on Biracial and Multiracial Identity Development: Overview and Synthesis. *New Directions for Student Services*(123), 13-21. doi:10.1002/ss.282
- Roberts, R. E., Phinney, J. S., Masse, L. C., Chen, Y. R., Roberts, C. R., & Romero, A. (1999). The Structure of Ethnic Identity of Young Adolescents from Diverse Ethnocultural Groups. *The Journal of Early Adolescence*, 19(3), 301-322. doi:10.1177/0272431699019003001
- Rockquemore, K. A. (1998). Between black and white Exploring the “Biracial” Experience. *Race and Society*, 1(2), 197-212. doi:10.1016/S1090-9524(99)80044-8
- Rockquemore, K. A., & Brunsma, D. L. (2002). Socially embedded identities: Theories, Typologies, and Processes of Racial Identity among Black/White Biracials. *Sociological Quarterly*, 43(3), 335-356. doi:10.1111/j.1533-8525.2002.tb00052.x
- Rockquemore, K. A., Brunsma, D. L., & Delgado, D. J. (2009). Racing to Theory or Retheorizing Race? Understanding the Struggle to Build a Multiracial Identity Theory. *Journal of Social Issues*, 65(1), 13-34. doi:10.1111/j.1540-4560.2008.01585.x
- Root, M. P. P. (1992a). Back to the drawing board: Methodological issues in research on multiracial people. I M. P. P. Root (red.), *Racially mixed people in America* (s. 181-189). Newbury Park, Calif.: Sage Publications.
- Root, M. P. P. (1992b). *Racially mixed people in America*. Newbury Park, Calif.: Sage Publications.
- Root, M. P. P. (1996). *The Multiracial experience : Racial borders as the new frontier*. Thousand Oaks, Calif: Sage.
- Ryan, G. W., & Bernard, H. R. (2003). Techniques to Identify Themes. *Field Methods*, 15(1), 85-109. doi:10.1177/1525822X02239569

- Ryan, R. M., & Deci, E. L. (2012). Multiple identities within a single self. I J. P. Tangney & M. R. Leary (red.), *Handbook of self and identity* (2. utg., s. 225-247). New York: Guilford Press.
- Ryen, E., Wold, A. H., & de Wal Pastoor, L. (2009). "Det er egen tolkning, ikke direkte regler." Minoritetsspråklige elevers morsmålsopplæring og bruk av morsmål. I R. Hvistendahl (red.), *Flerspråklighet i skolen* (s. 139-166). Oslo: Universitetsforlaget.
- Saenz, R., Hwang, S.-S., Aguirre, B. E., & Anderson, R. N. (1995). Persistence and Change in Asian Identity among Children of Intermarried Couples. *Sociological Perspectives*, 38(2), 175-194. doi:10.2307/1389289
- Sepman, N. (2011). *Antisosial atferd og psykiske plager blant ungdom med blandet bakgrunn : en kvantitativ studie av ungdom med en norskfødt og en utenlandsfødt forelder*. (Masteroppgave), Universitetet i Oslo. Hentet fra <https://www.duo.uio.no/handle/10852/15350>
- Shih, M., & Sanchez, D. T. (2009). When Race Becomes Even More Complex: Toward Understanding the Landscape of Multiracial Identity and Experiences. *Journal of Social Issues*, 65(1), 1-11. doi:10.1111/j.1540-4560.2008.01584.x
- Shin, S. J. (2010). "What About Me? I'm Not Like Chinese But I'm Not Like American": Heritage-Language Learning and Identity of Mixed-Heritage Adults. *Journal of Language, Identity & Education*, 9(3), 203-219. doi:10.1080/15348458.2010.486277
- Skutnabb-Kangas, T. (1981). *Bilingualism or not : The education of minorities*. Clevedon: Multilingual Matters.
- Spickard, P. R. (1992). The illogic of American racial categories. I M. P. P. Root (red.), *Racially mixed people in America* (s. 12-23). Newbury Park, Calif: Sage Publications.
- Stonequist, E. V. (1935). The Problem of the Marginal Man. *American Journal of Sociology*, 41(1), 1-12. doi:10.1086/217001
- Svendsen, B. A. (2009). Flerspråklighet i teori og praksis. I R. Hvistendahl (red.), *Flerspråklighet i skolen* (s. 31-60). Oslo: Universitetsforlaget.
- Sætersdal, B., & Dalen, M. (1999). *Hvem er jeg? Adopsjon, identitet og etnisitet*. Oslo: Akribe.
- Takeuchi, M. (2006). The Japanese Language Development of Children through the "One Parent-One Language" Approach in Melbourne. *Journal of Multilingual and Multicultural Development*, 27(4), 319-331. doi:10.2167/jmmd441.1

- Thornton, M. C. (1996). Hidden agendas, identity theory and multiracial people. I M. P. P. Root (red.), *The Multiracial experience : racial borders as the new frontier* (s. 101-120). Thousand Oaks, Calif: Sage.
- Thornton, M. C., & Wason, S. (1995). Intermarriage. I D. Levinson (red.), *Encyclopedia of marriage and the family* (s. 396-402). New York: Simon & Schuster Macmillan.
- Timofeeva, J., & Wold, A. H. (2012). Cross-linguistic Russian-Norwegian families in Norway ; language choice, family contexts and bilingual development. *NOA : norsk som andrespråk*, 28(1), 50-90. Hentet fra <http://ojs.novus.no/index.php/NOA/article/view/561>
- Tseng, V., & Fuligni, A. J. (2000). Parent-Adolescent Language Use and Relationships Among Immigrant Families With East Asian, Filipino, and Latin American Backgrounds. *Journal of Marriage and Family*, 62(2), 465-476. doi:10.1111/j.1741-3737.2000.00465.x
- Tuomela, V. (2002). Modersmålsundervisningen - en forskningsöversikt. Stockholm: Skolverket.
- Varro, G. (1998). Does bilingualism survive the second generation? Three generations of French-American families in France. *International Journal of the Sociology of Language*, 133(1), 105-128. doi:10.1515/ijsl.1998.133.105
- Vassenden, A. (2010). Untangling the different components of Norwegianness. *Nations and Nationalism*, 16(4), 734-752. doi:10.1111/j.1469-8129.2009.00438.x
- Vassenden, A. (2011). Hvorfor en sosiologi om norskhet må holde norskheter fra hverandre. *Sosiologi i dag*, 41(3-4), 156-182. Hentet fra <http://ojs.novus.no/index.php/SID/article/view/283>
- Verkuyten, M. (2005). *The social psychology of ethnic identity*. Hove: Psychology Press.
- Willig, C. (2008). *Introducing qualitative research in psychology : Adventures in theory and method* (2. utg.). Maidenhead: Open University Press.
- Yamamoto, M. (2001). *Language use in interlingual families : A Japanese-English sociolinguistic study*. Clevedon: Multilingual Matters.
- Øia, T. (2007). *Ung i Oslo : Levekår og sosiale forskjeller* (NOVA-rapport 6/07). Hentet fra <http://www.hioa.no/Om-HiOA/Senter-for-velferds-og-arbeidslivsforskning/NOVA/Publikasjoner/Rapporter/2007/Ung-i-Oslo>

Øia, T. (2012). *Ung i Oslo 2012 : Nøkkeltall* (NOVA-notat 07/2012). Hentet fra

<http://www.hioa.no/About-HiOA/Centre-for-Welfare-and-Labour-Research/NOVA/Publikasjoner/Notat/2012/Ung-i-Oslo-2012>

Øia, T., & Vestel, V. (2007). *Møter i det flerkulturelle* (NOVA-rapport 21/2007). Hentet fra

http://www.nova.no/asset/3131/1/3131_1.pdf

Vedlegg 1

Kommer en av foreldrene dine fra Asia eller Afrika og en av dine foreldre fra Norge? Har du tanker eller erfaringer fra din oppvekst som du kunne tenke deg å dele med andre?

Delta i en studie om oppvekst og språk, da vel!

Jeg heter Caroline Bala Øverland og jeg skriver masteroppgave ved Psykologisk Institutt, Universitetet i Oslo. Oppgaven min handler om hvordan det er å vokse opp i en familie der den ene av foreldrene kommer fra et annet land enn Norge. Jeg ønsker derfor å gjennomføre intervjuer med mennesker som har foreldre der den ene er fra Norge og den andre er fra enten Asia eller Afrika. I intervjuene kommer jeg til å stille spørsmål rundt oppvekst, tanker om språk, og tanker om det å ha foreldre fra to forskjellige land. Intervjuet vil ta form av en samtale og vil vare i 1 til 1.5 timer, avhengig av hvor mye du har på hjertet. Samtalen vil bli tatt opp på bånd og alle som deltar i studien vil bli anonymisert i den ferdige oppgaven. Hvis du ønsker å delta så møtes vi helst hjemme hos deg, eller et annet passende sted. Det eneste kravet for å delta er at du har fylt tyve år.

Hvis dette er noe du kunne tenke deg å delta i, eller ønsker mer informasjon, så send meg gjerne en epost på carolbo@student.sv.uio.no, eller en tekstmelding på telefonnummer: 92230552. Veileder for denne studien er professor emeritus Astri Heen Wold, Psykologisk Institutt, Universitet i Oslo

Vedlegg 2

Forespørsel om deltakelse i forskningsprosjektet *”Oppvekst og språk i transnasjonale familier”*

Bakgrunn og formål

Kunne du tenke deg å delta i en studie om hvordan det oppleves å vokse opp i en familie der den ene forelderen er norsk mens den andre forelderen er utenlandsk? Jeg skriver masteroppgave om oppvekst i transnasjonale familier og ønsker å se nærmere på hvilket forhold man har til foreldrenes språk i de tilfeller der den ene forelderen har norsk som morsmål, mens den andre har et annet språk som morsmål.

Å vokse opp med foreldre fra to ulike land kan kanskje bidra til at man opplever situasjoner andre norske barn ikke har opplevd. Selv er jeg oppvokst med foreldre fra to forskjellige verdensdeler, og møter ofte spørsmål som har med språk og kultur å gjøre.

Kanskje er det flere som opplever dette, og som har tanker rundt hvilken betydning det å kunne/ikke kunne et språk har på følelsen av identitet og tilhørighet? Kanskje er det andre ting som betyr mer enn språk?

Du trenger ikke kunne begge dine foreldres språk for å delta, det er nok at den ene forelderen har et annet morsmål enn norsk og at du har gjort deg noen tanker rundt din oppvekst som barn av foreldre med to ulike kulturer. Ved å delta i denne studien kan du med dine erfaringer og tanker bidra til en større forståelse for hvordan det oppleves å vokse opp i en flerkulturell familie. Antallet transnasjonale ekteskap er stadig økende, og kunnskap om slik oppvekst kan bidra til å forberede kommende foreldre på de gleder og utfordringer slik oppvekst kan bringe.

Hva innebærer deltakelse i studien?

Hvis du ønsker å delta i studien så møtes vi for et intervju i form av en samtale. Intervjuet vil vare i ca 1-2 timer, avhengig av hvor mye du har på hjertet. Intervjuet vil bli tatt opp på bånd, og jeg vil senere føre det inn skriftlig. Intervjuet vil handle om hvordan du har opplevd det å vokse opp med foreldre med ulik landbakgrunn. I tillegg vil vi snakke om ditt forhold til dine foreldres språk, om du kjenner begge språkene, om dette er noe du ønsker deg, og om språk har betydning for deg i relasjon med andre mennesker. Vi kommer til å snakke om dine tanker rundt oppveksten fra du var barn til du ble voksen, og om det er noe du tenker annerledes om nå enn du gjorde da du var yngre.

Du velger selv hvilke spørsmål du ønsker å svare på og hvilke opplevelser du vil dele. Det er derfor du som styrer samtalen og temaene i samtalen, og du velger selv å trekke frem de tingene som du synes har vært betydningsfullt i din oppvekst. Det finnes altså ingen riktige eller gale svar.

Hva skjer med informasjonen om deg?

Alle personopplysninger vil bli behandlet konfidensielt og når masteroppgaven er ferdig i mai 2015 ønsker jeg å publisere en artikkel basert på masteroppgaven. De tingene du forteller om deg selv vil kun bli brukt i forbindelse med masteroppgaven og denne artikkelen. Når masteroppgaven er innlevert og artikkelen er ferdig skrevet vil informasjonen om deg

(kontaktinformasjon, lydopptak og transkripsjon av intervjuet) ødelegges, dette vil ødelegges innen 01.05.2016. Direkte opplysninger fra samtale vil det kun være jeg og min veileder Astri Heen Wold som kjenner til. I den ferdige masteroppgaven og i artikkelen vil alle som har blitt intervjuet være anonyme og det vil ikke være mulig å kjenne igjen personene jeg har vært i kontakt med.

Frivillig deltakelse

Det er frivillig å delta i studien, og du kan når som helst trekke ditt samtykke uten å oppgi noen grunn. Dersom du ønsker å trekke deg kan du kreve at alle opplysninger som er samlet inn om deg slettes.

Hvis du ønsker å delta, undertegner du samtykkeerklæringen på neste side. Dersom du har eventuelle spørsmål til studien i etterkant, eller ønsker å trekke deg i etterkant, ta kontakt med meg på telefon: +4792230552, eller e-post: carolbo@sv.uio.no. Du kan også kontakte leder for undersøkelsen, Astri Heen Wold, enten på mail a.h.wold@psykologi.uio.no eller telefon: +4790838789. Ansvarlig institusjon for denne undersøkelsen er Psykologisk Institutt, Universitetet i Oslo, Blindern.

Studien er meldt til Personvernombudet for forskning, Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS.

Vedlegg 3

Intervjuguide

Kan du fortelle meg litt om deg selv? (Hva som gjør deg til deg, hva er dine interesser osv.)

Kan du fortelle meg litt om familien din?

Du har kanskje familie i et annet land også? Har du besøkt dem noen gang? Husker du første gang du besøkte dem? Hvordan opplevde du det? (Eventuelt spørre litt om språk, dersom dette faller naturlig)

Kunne du språket?

Eventuelt (hvis man ikke kunne språket) Hvordan foregikk kommunikasjonen? Reagerte dine familiemedlemmer på at du ikke kunne språket? Kan du fortelle om en konkret situasjon der du opplevde dette?

Ofte blir jeg selv spurt om hvor jeg kommer fra. Er dette noe du har opplevd? Hva tenker du da? Kan du fortelle meg litt om det? (Når har det skjedd? Da du var barn, eller nå i voksen alder?)

Da du vokste opp, hendte det at noen reagerte på bakgrunnen eller utseende ditt? (Positivt eller negativt? Hvordan opplever du det? Kan du fortelle om en hendelse da dette skjedde? Har dette blitt annerledes etter at du ble voksen?)

Tenkte du noe på at foreldrene dine kom fra forskjellige land da du vokste opp? I noen spesielle situasjoner, for eksempel? Hvordan opplevde du det da? Hendte det at andre barn/ungdommer ble med deg hjem på fritiden? Tenkte du noe på dette da?

Kan du fortelle meg litt om hvordan du hadde det på skolen? Var det mange på din skole eller i din klasse som hadde samme bakgrunn som deg? Hvordan opplevde du dette?

Tenker du noe særlig på bakgrunnen din i dag? Hvorfor er det slik tror du?

Hvis vi snakker litt om språk, kan du snakke språket til din utenlandske forelder? (Syns du dette er bra/dumt?) Hvilke språk blir snakket i familien din? (Hvordan opplever du det når far/mor snakker morsmålet sitt?) Har språket noe å si for din kontakt med din utenlandske familie?

Finnes det et ord for å ha foreldre fra forskjellige land? Er det nødvendig med et ord?

Vedlegg 4

Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS
NORWEGIAN SOCIAL SCIENCE DATA SERVICES

Harald Hårfagres gate 29
N-5007 Bergen
Norway
Tel: +47-55 58 21 17
Fax: +47-55 58 96 50
nsd@nsd.uib.no
www.nsd.uib.no
Org.nr. 985 321 884

Astri Heen Wold
Psykologisk institutt Universitetet i Oslo
Postboks 1094 Blindern
0317 OSLO

Vår dato: 01.07.2014

Vår ref: 39045 / 3 / JSL

Deres dato:

Deres ref:

TILBAKEMELDING PÅ MELDING OM BEHANDLING AV PERSONOPPLYSNINGER

Vi viser til melding om behandling av personopplysninger, mottatt 18.06.2014. Meldingen gjelder prosjektet:

39045	<i>Oppvekst i transnasjonale familier</i>
Behandlingsansvarlig	<i>Universitetet i Oslo, ved institusjonens overste leder</i>
Daglig ansvarlig	<i>Astri Heen Wold</i>
Student	<i>Caroline Bala Overland</i>

Personvernombudet har vurdert prosjektet, og finner at behandlingen av personopplysninger vil være regulert av § 7-27 i personopplysningsforskriften. Personvernombudet tilrår at prosjektet gjennomføres.

Personvernombudets tilråding forutsetter at prosjektet gjennomføres i tråd med opplysningene gitt i meldeskjemaet, korrespondanse med ombudet, ombudets kommentarer samt personopplysningsloven og helseregisterloven med forskrifter. Behandlingen av personopplysninger kan settes i gang.

Det gjøres oppmerksom på at det skal gis ny melding dersom behandlingen endres i forhold til de opplysninger som ligger til grunn for personvernombudets vurdering. Endringsmeldinger gis via et eget skjema, <http://www.nsd.uib.no/personvern/meldeplikt/skjema.html>. Det skal også gis melding etter tre år dersom prosjektet fortsatt pågår. Meldinger skal skje skriftlig til ombudet.

Personvernombudet har lagt ut opplysninger om prosjektet i en offentlig database, <http://pvo.nsd.no/prosjekt>.

Personvernombudet vil ved prosjektets avslutning, 31.12.2015, rette en henvendelse angående status for behandlingen av personopplysninger.

Vennlig hilsen

Katrine Utaaker Segadal

Juni Skjold Lexau

Kontaktperson: Juni Skjold Lexau tlf: 55 58 36 01
Vedlegg: Prosjektvurdering
Kopi: Caroline Bala Overland carolbo@sv.uio.no

Dokumentet er elektronisk produsert og godkjent ved NSDs rutiner for elektronisk godkjenning.

Avdelingskontorer / District Offices:

OSLO: NSD, Universitetet i Oslo, Postboks 1055 Blindern, 0316 Oslo. Tel: +47-22 85 52 11. nsd@uio.no
TRONDHEIM: NSD, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, 7491 Trondheim. Tel: +47-73 59 19 07. kyrre.svarva@svt.ntnu.no
TROMSØ: NSD, SVF, Universitetet i Tromsø, 9037 Tromsø. Tel: +47-77 64 43 36. nsdmaa@svt.uib.no

Personvernombudet for forskning

Prosjektvurdering - Kommentar

Prosjektnr: 39045

Utvalget informeres skriftlig om prosjektet og samtykker til deltakelse. Informasjonsskrivet er godt utformet, men følgende må legges til:

- Kontaktopplysninger til veileder.
- Hvilken institusjon som er ansvarlig for undersøkelsen (UiO).
- Dato for anonymisering av materialet, 31.12.2015.

Vi ber om at revidert informasjonsskriv sendes til personvernombudet@nsd.uib.no.

Det behandles sensitive personopplysninger om etnisk bakgrunn eller politisk/filosofisk/religiøs oppfatning.

Det behandles enkelte opplysninger om tredjeperson (familiemedlemmer). Det skal kun registreres opplysninger som er nødvendig for formålet med prosjektet. Opplysningene skal anonymiseres i publikasjon. Så fremt personvernulempen for tredjeperson reduseres på denne måten, kan prosjektleder unntas fra informasjonsplikten overfor tredjeperson, fordi det anses uforholdsmessig vanskelig å informere.

Personvernombudet legger til grunn at forsker etterfølger Universitetet i Oslo sine interne rutiner for datasikkerhet. Dersom personopplysninger skal lagres på privat pc/mobile enheter, bør opplysningene krypteres tilstrekkelig.

Forventet prosjektslutt er 01.12.2015. Ifølge prosjektmeldingen skal innsamlede opplysninger da anonymiseres. Anonymisering innebærer å bearbeide datamaterialet slik at ingen enkeltpersoner kan gjenkjennes. Det gjøres ved å:

- slette direkte personopplysninger (som navn/koblingsnøkkel)
- slette/omskrive indirekte personopplysninger (identifiserende sammenstilling av bakgrunnsopplysninger som f.eks. bosted/arbeidssted, alder og kjønn)
- slette lydopptak

Foreslåtte endringer etter personvernombudets kommentarer ble gjennomført og godkjent i epost fra seniorrådgiver i NSD Marianne Bøe, 17.07.2014

